

Univerzita Hradec Králové

Ústav sociální práce

**Reflexe tvorby Věcného záměru zákona o
sociálních pracovnících**

Diplomová práce

Autor: Lukáš Khýn
Studijní program: N6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální práce
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Janebová Radka, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Lukáš Khýn

Studium: U14048

Studijní program: N6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Název diplomové práce: **Reflexe tvorby Věcného záměru zákona o sociálních pracovnících**

Název diplomové práce Reflection on Making the Legislative Intent of the Law on Social Workers
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem je reflexe návrhu zákona o sociálních pracovnících, jehož problematikou se diplomová práce zabývá, a procesu, který vedl k jeho vytvoření. Diplomová práce se pokusí odkrýt vlivy, jaké na jeho podobu mají různá pojetí sociální práce. Kvalitativní výzkum bude proveden metodou studia a následné reflexe se zákonem souvisejících dokumentů a rozhovorem s odborníky, kteří se na tvorbě podílejí.

KODYMOVÁ, P., SUDA, R., MUSIL, L. Profesní zákon pro sociální práci potřeba, nutnost, nebo nadbytečná regulace? Sociální práce, 2012, č. 3, roč. 12, s. 49-52. MUSIL, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu "sociální práce". Sociální práce, 2008, č. 2, roč. 8, s. 60-79. RŮŽIČKOVÁ, D., MUSIL, L. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu? Sociální práce, 2009, č. 3, roč. 9, s. 79-92.

Garantující pracoviště: Katedra sociální práce a sociální politiky,
Ústav sociální práce

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

Oponent: doc. JUDr. Olga Sovová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 4.12.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval pod vedením vedoucí práce samostatně a uvedl jsem veškeré použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 22. 3. 2017

Lukáš Khýn

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval především Mgr. et Mgr. Radce Janebové, Ph.D. za vedení diplomové práce, čas věnovaný konzultacím a cenné připomínky.

Abstrakt

KHÝN, Lukáš. Reflexe tvorby Věcného záměru zákona o sociálních pracovnících. Hradec Králové, 2017. 79 s. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Janebová Radka, Ph.D.

Diplomová práce pojednává o věcném záměru zákona o sociálních pracovnících. Teoretická část se zabývá sociální prací obecně a snahou o její definici v dostupné literatuře. Dále je prostor věnován profesionalitě v sociální práci a otázce, zda naplňuje znaky profese. Součástí je také úprava sociální práce v platné legislativě a mezinárodní srovnání postavení sociálních pracovníků s důrazem na Slovenskou republiku. Poslední kapitola je věnována pojetím sociální práce dle Libora Musila a Sarah Banks. Empirická část je zaměřena na reflexi věcného záměru zákona o sociálních pracovnících, pracovních dokumentů a článků, které se k němu vyjadřovaly. Výzkum je veden kvalitativní technikou studia dokumentů a jejich následné reflexe. Výsledky výzkumu budou prezentovány prostřednictvím slovního vyjádření.

Klíčová slova: sociální práce, profese, profesionalita, zákon o sociálních službách, věcný záměr zákona o sociálních pracovnících, pojetí sociální práce

Abstract

KHÝN, Lukáš. *Reflection on Making the Legislative Intent of the Law on Social Workers*. Hradec Králové, 2017. 79 p. Master Degree Thesis. University of Hradec Králové. Leader of the Master Degree Thesis: Mgr. et Mgr. Janebová Radka, Ph.D.

Master Degree Thesis deals with Legislative Intent of the Law on Social Workers. The theoretical part describes social work in general with the use of the available definitions in literature. Then, the professionalism in social work and the question, whether social work meets the characteristics of profession are dealt with. Next section includes legal regulations of social work and international comparison of the status of social workers with emphasis on Slovak Republic. The final chapter deals with concepts of social work according to Libor Musil and Sarah Banks. The empirical part is based on reflection on the Legislative Intent of the Law on Social Workers, working documents and articles dealing with this topic. Qualitative research technique of study of documents and subsequent reflection is used. The research results are presented using verbal explanation.

Keywords: social work profession, professionalism, the Law on social services, Legislative intent of the Law on social workers, concepts of social work

Obsah

Úvod	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 Vymezení sociální práce.....	11
1.1 Profesionality.....	12
2 Sociální práce jako profese	14
3 Legislativní úprava postavení sociálních pracovníků	18
3.1 Postavení sociálních pracovníků v zahraničí	20
4 Pojetí sociální práce dle Libora Musila	25
4.1 Modely sociální práce dle Sarah Banks	28
5 Shrnutí teoretické části	31
EMPIRICKÁ ČÁST	32
6 Vymezení hlavního cíle a dílčích cílů	32
6.1 Zvolená výzkumná strategie	32
6.2 Strategie volby výzkumného souboru	32
6.3 Operacionalizace dílčího cíle 1	33
6.4 Operacionalizace dílčího cíle 2	37
6.5 Operacionalizace dílčího cíle 3	37
6.6 Způsob zpracování získaných údajů	37
6.7 Etické aspekty a rizika výzkumu.....	38
7 Dílčí cíl 1) Reflektovat projevy jednotlivých pojetí sociální práce v aktuálním pracovním dokumentu pro tvorbu věcného záměru zákona.	39
7.1 Důvod předložení a cíle	39
7.2 Návrh variant řešení	43
7.3 Vyhodnocení nákladů a přínosů.....	49
7.4 Stanovení pořadí variant a výběr nejvhodnějšího řešení.....	49
7.5 Shrnutí dílčího cíle 1	50
8 Dílčí cíl 2) Zmapovat vývoj věcného záměru zákona v průběhu konzultačních procesů.	54
8.1 Odlišení od jiných pomáhajících profesí.....	54

8.2	Úkol sociálního pracovníka.....	54
8.3	Autonomie sociálního pracovníka.....	57
8.4	Vzdělání	58
8.5	Supervize.....	59
8.6	Spolupráce.....	59
8.7	Shrnutí dílčího cíle 2	60
9	Dílčí cíl 3) Zhodnotit reflexe věcného záměru v literatuře	62
9.1	Shrnutí dílčího cíle 3	66
10	Shrnutí výzkumné části.....	69
	Závěr a diskuze	71
	Seznam tabulek	73
	Seznam použité literatury	74

Úvod

Sociální práce prošla za dobu své existence značným vývojem. Na počátcích se jednalo o nesoustavnou charitativní činnost, ta se však postupem času měnila v samostatnou vědní disciplínu, jakou známe dnes. Na sociální pracovníky jsou v moderní době kladeny značné nároky, co se potřebných znalostí, dovedností a kompetencí týče. Důraz je kladen také na jejich profesionalitu, a právě snaha o profesionalizaci sociální práce vedla k vytvoření návrhu zákona o sociálních pracovnících.

Diplomová práce bude rozdělena na dvě části – teoretickou a empirickou. Teoretická část se bude zabývat otázkou definice sociální práce jako takové v literatuře a vymezení v existující legislativě. Uvedeny budou znaky, které musí splňovat pro uznání za samostatnou profesi. Jako základ pro empirickou část mé práce jsem zvolil rozdělení sociálních pracovníků, které uvádí Libor Musil ve své eseji Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu sociální práce. Výtah z ní bude v teoretické části uveden, společně se srovnáním s obdobnou typologií od Sarah Banks. Součástí budou také kapitoly rozebírající postavení sociálních pracovníků v zahraničí.

Hlavní cíl mé diplomové práce je následující: reflektovat návrh zákona o sociálních pracovnících a proces jeho tvorby. V empirické části se tedy budu pokoušet odhalit vlivy, které na jeho tvorbu měla pojetí sociální práce stanovená Liborem Musilem.

Za tímto účelem jsem stanovil tři dílčí cíle. Prvním z nich je reflexe projevů různých pojetí sociální práce ve věcném záměru profesního zákona v té podobě, v jaké byl předložen vládě ke schválení. V rámci druhého dílčího cíle provedu srovnání různých verzí zákona se záměrem určit, k jakým změnám v průběhu konzultačních procesů docházelo a jakým směrem návrh směřoval. Třetí dílčí cíl se bude věnovat článkům, které vznikly jako reakce na připravovaný dokument.

K naplnění hlavního cíle a dílčích cílů využiji kvalitativní výzkumnou techniku studia dokumentů. Jako hlavní zdroj dat poslouží věcný záměr zákona o sociálních

pracovních, pracovní dokumenty s doprovodnými texty určenými pro jeho tvorbu a dále články, které na tuto problematiku reagovaly.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení sociální práce

V literatuře existuje mnoho pokusů o vymezení sociální práce. Navrátil (2001, s. 184) zmiňuje jednu ze starších definic, dle které „*sociální práce je prostě to, co dělají sociální pracovníci.*“ Stejně abstraktně může působit i definice Hanveyho a Philpota (dle Navrátil, 2001, s. 184), kteří tvrdí, že „*sociální práce je často to, co jiní – zdravotní sestry, lékaři, policie atd. – nedělají.*“ Z ní je však již znatelná snaha o vymezení oproti jiným pomáhajícím profesím a jedinečnost nabídky sociálních pracovníků.

Americká národní asociace sociálních pracovníků NASW (dle Navrátil, Musil, 2006, s. 117) nabízí následující definici: „*Sociální práce je profesionální aktivita zaměřená na pomáhání jednotlivcům, skupinám nebo komunitám zlepšit nebo obnovit jejich schopnost sociálního fungování a na tvorbu společenských podmínek příznivých pro tento cíl.*“

Velmi podobný, nicméně rozšířený pohled uvádí Ministerstvo práce a sociálních věcí (2012, s. 2): „*Sociální práce je profesionální aktivita zaměřená na pomoc jednotlivcům, skupinám či komunitám zlepšit nebo obnovit jejich schopnost sociálního fungování v jim přirozeném prostředí. Sociální práce se dále zaměřuje na tvorbu příznivých společenských podmínek a to tak, aby bylo dosaženo stanoveného cíle. Podporuje sociální změnu, řešení problémů v mezilidských vztazích a posílení a osvobození lidí za účelem naplnění jejich osobního blaha. Zasahuje tam, kde se lidé dostávají do konfliktu se svým sociálním prostředím. Pro sociální práci jsou klíčové principy lidských práv a společenské spravedlnosti a solidarity.*“

Navrátil (dle Navrátil, 2001, s. 184) hovoří o cíli sociální práce, jímž je „*podpora sociálního fungování klienta v situaci, kde je taková potřeba buď skupinově, nebo individuálně vnímána a vyjádřena. Sociální práce se dále profesně zbývá lidskými vztahy v souvislosti s výkonem sociálních rolí.*“

Spojujícím prvkem těchto definic je sociální fungování. Pojem do oblasti sociální práce pronikl z funkcionalistických teorií. Jedná se o způsob, jakým lidé zvládají

nároky, jež na ně klade jejich životní prostředí (Votupal, Smutek, 2013). Sociální fungování jedince je tedy dle výše uvedených definic cílem sociální práce.

Mezinárodní federace sociálních pracovníků v roce 2004 definovala sociální práci takto: *„Profese sociální práce podporuje sociální změnu, řešení problémů v lidských vztazích a také zmocnění a osvobození lidí v zájmu zvýšení blaha. Sociální práce zasahuje v oblastech, kde dochází k interakci lidí a jejich prostředí, a využívá k tomu teorie lidského chování a sociálních systémů. Základem sociální práce jsou principy lidských práv a sociální spravedlnosti.“* (Etika, 2004) Tato definice je významná v tom, že se odklání od klientů jako od příčiny problému, ale zaměřuje se především na změnu jejich prostředí (Janebová, 2014).

Důležité je upozornit, že širší veřejnost (u nás i v zahraničí) často vnímá pojem sociální práce jako označení dobrovolné pomoci, poskytované z dobré vůle, vedené pouze humánním či náboženským cítěním a bez odborné kvalifikace (Novotná, 2014).

Pro potřeby věcného záměru zákona o sociálních pracovnících byla vytvořena nová definice. Dle ní je sociální práce *„odborná profese, jejíž náplní jsou činnosti vedoucí ke zlepšení kvality života jednotlivých lidí, rodin, komunity a celé společnosti. Chrání a podporuje lidskou důstojnost. Sociální pracovník při výkonu této odborné činnosti uplatňuje jednotlivé metody sociální práce a využívá poznatky ostatních oborů za účelem řešení sociálních problémů tím, že stimuluje vytváření optimálních podmínek na mikro, mezo a makro úrovni, tj. podmínky pro sociální fungování jedince, skupiny či komunity s přesahem působení i do oblasti koordinace a řízení. Sociální práce je vykonávána sociálním pracovníkem ve spolupráci s ostatními odbornostmi (např. z oblasti psychologie, práva, medicíny, pedagogiky, sociologie)“* (Faltysová, Suda, Zajacová, 2016, s. 36).

1.1 Profesionalita

Mnoho definic označuje sociální práci za profesionální aktivitu. Hayesův výbor definoval v roce 1972 profesionální činnost jako vázanou na *„soustavu základních pojmů spojených spíše se zkušeností než nahodilou reakcí na události nebo uplatnění stanovených postupů. Tak vysoká úroveň, zvláště schopností, je odrazem kvalifikovaného uplatňování specializovaného vzdělání, výcviku a zkušeností. Měla*

by být doprovázena smyslem pro odpovědnost a akceptování uznávaných norem“
(Armstrong, 2007, s. 90).

Dle serveru iPodnikatel.cz (2011) lze profesionalitu vidět především ve vysoké odbornosti a v maximální snaze o kvalitní a efektivní výkon. Zdůrazňuje také důslednost, nasazení a využití komunikačních dovedností. Ačkoliv se jedná o server pro mladé podnikatele, lze tyto znaky vztáhnout i na sociální práci. Uvádí výsledky výzkumu z roku 2010, dle kterého byly jako nejvýraznější znaky profesionality u jedince označeny následující vlastnosti (v tomto pořadí):

- odbornost (vzdělání, znalosti, zkušenosti, praxe),
- výkonnost (kvalita a vysoká úroveň vykonávaných činností),
- rozhodnost (schopnost rozhodovat se, objektivnost),
- reakčnost (schopnost reagovat na nenadálé situace a kreativní přístup k řešení),
- charakter (etické chování, morálka, korektnost).

2 Sociální práce jako profese

Pojem „profese“ bývá často zaměňován se slovem „povolání“. Povolání je dle § 5 písm. f) zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti definováno jako „*standardizovaný souhrn pracovních činností podle jejich obvyklého seskupení na trhu práce, jejichž výkon předpokládá určitou odbornou a další způsobilost*“. Základní podmínkou pro výkon určitého povolání je tedy jistá odbornost. Věcný záměr zákona o sociálních pracovnících označuje profesi jako jasně vymezenou pracovní roli člověka. Rozdíl od povolání spočívá v důrazu na „*celkovou roli, zodpovědnost a výsledky, které produkuje a zároveň dovednosti, znalosti a schopnosti, které jsou nezbytné pro její výkon v určitém typu zaměstnání, resp. pracovní pozici*“ (Faltysová, Suda, Zajacová, 2016, s. 13).

Greenwood (dle Nečasová, 2003) při definici profese vychází z anglosaského pojetí, které ji chápe v užším slova smyslu. Profese se vyznačuje následujícími vlastnostmi:

- systematická teoretická základna,
- autorita profese vzhledem ke klientům,
- autorita profese uznávaná společností,
- profesní kultura,
- etický kodex.

Ze **systematické teoretické základny** vycházejí dovednosti, které jsou pro profesi charakteristické. Teorie je předávána v rámci vzdělávacího systému a rozvíjena pomocí výzkumu (Nečasová, 2003).

Autorita profese musí být uznávaná nejen jejími klienty, ale také společností. Klient je díky ní přesvědčen, že odborník skrze výkon profese může naplnit jeho specifické potřeby. Společnost zase může stvrdit autoritu profese určitými privilegii, které jí poskytne. Může se jednat např. o kontrolu nad vzdělávacími organizacemi (Nečasová, 2003).

Profesní kultura je vytvářena vzájemnými interakcemi členů formálních a neformálních skupin, které existují uvnitř profese. Formálními skupinami jsou institucionalizovaná zařízení, vzdělávací centra, výzkumná centra a profesní asociace. Neformálními poté skupiny kolegů, kteří se sdružují z různých důvodů.

Profesní kultura má vlastní normy, hodnoty a symboly (Nečasová, 2003). Dle Musila (2013, s. 520) se jedná o „...*abstraktní představy o žádoucím jednání, podle nichž lidé orientují své jednání ve vzájemných interakcích...*“.

Etický kodex upravuje postup členů profese v určitých situacích a zabraňuje zneužívání moci a privilegií. Etické kodexy nemusejí mít jen profese, profesní však bývají systematictější (Nečasová, 2003).

Je tedy sociální práce profesí? Banks (dle Nečasová, 2003) tvrdí, že nenaplnuje všechny znaky. Označuje jí za semiprofesi. Hlavní kritéria, která podle kritiků sociální práce nespĺňuje, je existence pevného teoretického základu, jedinečné dovednosti sociálních pracovníků oproti jiným pomáhajícím profesím a obecně nejednoznačný postoj k autoritě sociálních pracovníků.

2.1 Profesní organizace

Jako jeden ze znaků profese byla stanovena profesní kultura, jejímž výrazem je zřizování profesních organizací. Využívá se pro ně také pojem komora. Profesní komory mohou mít povinné či nepovinné členství. V prvním případě se jedná o zákonem zřízené právnické osoby, které povinně sdružují osoby určitého povolání. Druhý typ sdružuje účastníky na principu dobrovolnosti. Stát však upravuje jejich ustavení a vnitřní poměry zákonem (Koudelka, 2008).

Profesní komora sociálních pracovníků v ČR zřízena není (Nejvyšší, 2014). Jako výraz potřeby a zájmu o podobnou instituci lze vnímat zakládání spolků, které vykazují prvky profesních komor. Jako příklad jsem zvolil čtyři obecné organizace sdružující sociální pracovníky, které v České republice nyní fungují.

Profesní komora sociálních pracovníků

Profesní komora sociálních pracovníků je zastřešující zájmová organizace. Jejím účelem je prosazování sociální práce jako profesionálního oboru, dále zastupování sociálních pracovníků především vůči státu, který je zakladateli označován za největšího zadavatele sociální práce. Snaží se také o vytváření podmínek pro zvyšování profesní způsobilosti zástupců profese (Profesní, 2008).

Mezi její aktivity konkrétně patří poskytování vzdělání sociálním pracovníkům a pracovníkům v sociálních službách, členství v odborných společnostech, vytváření

sítě sociálních pracovníků napříč všemi obory a organizování pravidelných neformálních nebo poloformálních setkání (Profesní, 2008).

Profesní svaz sociálních pracovníků v sociálních službách Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR

Profesní svaz sociálních pracovníků v sociálních službách je odborné uskupení, které se snaží o podporu sociální práce jako profese a o rozvoj její odborné úrovně. Jeho cílem je zprostředkovávání informací mezi poskytovateli a odborníky z řad MPSV, krajských úřadů, inspektorů i vzájemně mezi sebou, informování svých členů o důležitých událostech v oblasti sociální práce, pořádání seminářů, konferencí a odborných setkání a také vzdělávací a publikační činnost. Mezi hlavní témata jejich aktivit patří etika sociální práce a zákon o sociálních pracovnících. Od roku 2017 se také skupina více zaměřuje na rozvoj manažerských dovedností a spolupráci s vysokými školami. Členství ve svazu je dobrovolné (Profesní, 2011; Statut, 2016).

Profesní svaz sociálních pracovníků v sociálních službách je jednou ze sekcí Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR. Jedná se o nezávislý spolek právnických a fyzických osob poskytujících sociální služby. Je největší profesní organizací sdružující poskytovatele sociálních služeb v České republice (Profesní, 2011).

Společnost sociálních pracovníků České republiky

Společnost sociálních pracovníků České republiky je dobrovolnou profesní organizací podporující všestranný rozvoj sociální práce s důrazem na zvyšování její odborné úrovně. Umožňuje svým členům vzájemnou výměnu zkušeností a podílí se i na vnášení nových informací ze zahraničí (je členem Mezinárodní federace sociálních pracovníků). Svým členům poskytuje profesní poradenství a podílí se na dalším vzdělávání sociálních pracovníků. Aktivně spolupracuje s organizacemi působící v oboru sociální práce, a to jak na lokální, tak na mezinárodní úrovni. Pořádá odborné konference a vyjadřuje se k zákonům, které se dotýkají sociální oblasti (Společnost, 2009).

Tři výše zmíněné profesní organizace dne 2. 3. 2015 podepsaly otevřený dopis na podporu profesního zákona. Jejich hlavním zájem bylo ustanovení profesní komory.

Rada pro rozvoj sociální práce

Rada pro rozvoj sociální práce si za své poslání stanoví rozvíjení odborné úrovně, kvality a společenské prestiže profese a oboru sociální práce. Toho chce dosáhnout prostřednictvím spolupráce, výměny zkušeností a příkladů dobré praxe mezi vzdělavateli v sociální práci, profesními organizacemi sociálních pracovníků a jejich zaměstnavateli. Jejimi aktuálními cíli je formulace společných odborných stanovisek k aktuálním tématům rozvoje sociální práce, podpora rozvoje a kvality celoživotního vzdělávání v sociální práci a předávání nových poznatků široké odborné veřejnosti (Rada, 2008).

Na rozdíl od předchozích profesních organizací je Rada pro rozvoj sociální práce sdružením pouze právnických osob. Mezi její členy v současné době patří (Rada, 2008):

- Asociace občanských poraden,
- Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR,
- Asociace vzdělavatelů v sociální práci,
- Diakonie ČCE,
- Charita ČR,
- Sdružení azylových domů v ČR,
- Slezská diakonie,
- Společnost sociálních pracovníků ČR.

3 Legislativní úprava postavení sociálních pracovníků

Profesi sociální práce česká legislativa upravuje především definováním požadavků na její výkon. České právo se zvláště nezabývá postavením sociálních pracovníků, pouze upřesňuje některá zvláštní specifika pro výkon tohoto povolání.

Zákon o sociálních službách

Výkon povolání sociálního pracovníka je především upraven zákonem 108/2006 Sb., o sociálních službách. Dle § 109 „Sociální pracovník *vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.*“

§ 110 stanoví základní podmínky, které je nutné splnit pro výkon profese. Patří mezi ně plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost. Odbornou způsobilostí se myslí vysokoškolské či vyšší odborné vzdělání v oborech zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost, případně absolvování kurzu v těchto oblastech současně s praxí při výkonu povolání sociálního pracovníka v trvání 5 let u osob s vysokoškolským vzděláním, respektive 10 let u osob se středoškolským vzděláním.

§ 111 upravuje další vzdělávání. Ukládá zaměstnavatelům povinnost zabezpečit sociálním pracovníkům alespoň 24 hodin vzdělávání, přičemž se může jednat o specializované vzdělávání, které zajišťují VŠ a VOŠ, dále akreditované kurzy, odborné stáže, školící akce nebo konference.

Ve zvláštní části zákona je upravena mlčenlivost jako podmínka výkonu sociální práce. Dle § 100 „*zaměstnanci obcí a krajů, zaměstnanci státu a zaměstnanci poskytovatelů sociálních služeb jsou povinni zachovávat mlčenlivost o údajích*

týkajících se osob, kterým jsou poskytovány sociální služby nebo příspěvek, které se při své činnosti dozvědí, není-li dále stanoveno jinak.“

Jiné právní předpisy

Sociální práce je upravena i v řadě dalších předpisů. Jedná se o různé dílčí předpisy, zabývající se specifiky činnosti pracovníků v různých odvětvích sociální práce, případně v odvětví příbuzných.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí upravuje v § 9a standardy sociální práce s klientem a § 4 definuje subjekty, kteří mohou sociálně právní ochranu dětí vykonávat. **§ 4 vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí** definuje rozsah poradenství poskytovaného trvale pro osoby pečující nebo v evidenci při zajištění osobní péče o dítě svěřené do péče. Přílohy této vyhlášky uvádějí další kvalifikační předpoklady a personální kritéria pro pracovníky v oblasti sociálně právní ochrany dětí.

Působení sociálních pracovníků v rámci obecní samosprávy je upraveno § 35 **zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)**.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů vymezuje v § 16 odst. 10 působnost sociálních pracovníků ve věznicích. **Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody**, poté stanoví v § 2, § 8 a § 35 činnosti, které sociální pracovník vykonává.

Ustanovení § 63 – § 65a **zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi** hovoří o povinnostech a oprávněních sociálních pracovníků v rámci pomoci v hmotné nouzi.

V několika předpisech je upraven výkon činnosti tzv. zdravotně-sociálního pracovníka. **Zákon č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů** v § 10 a § 44 stanoví požadavky na jejich odbornou způsobilost. Okruh činností, které může vykonávat, obsahuje § 9 **vyhlášky č. 55/2011 Sb., o činnostech zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků**. § 9 **vyhlášky č. 39/2005 Sb., kterou se stanoví minimální požadavky**

na studijní programy k získání odborné způsobilosti k výkonu nelékařského zdravotnického povolání poté vymezuje kvalifikační požadavky pro toto povolání.

Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů v § 5 odst. 5 uvádí, že odbornou způsobilostí pečující osoby může být také způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka.

Vyhláška č. 99/2012 Sb., o požadavcích na minimální personální zabezpečení zdravotních služeb ve své příloze stanoví požadavek sociálního pracovníka jako člena personálního zabezpečení lůžkové péče.

§ 4 vyhlášky č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních stanoví činnost sociálního pracovníka.

Vyhláška č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče v § 10 odst. 1 vyžaduje zprávu sociálního pracovníka jako podklad pro zpracování zprávy závěrečné.

Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě uvádí sociálního pracovníka v seznamu povolání. **Nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě** v § 5 stanovuje jeho platový tarif.

3.1 Postavení sociálních pracovníků v zahraničí

V moderních demokratických státech lze rozeznat tři přístupy k legislativnímu ukotvení postavení sociálních pracovníků – liberální (anglosaský), korporativní a institucionální (Koldinská, Tomeš, 2011).

3.1.1 Liberální model

Liberální model se vyznačuje minimální účastí státu na organizaci sociální práce. Zaměřuje se především na prevenci, není však poskytovatelem sociálních služeb, ani je nepodporuje finančně. Pro poskytování sociálních služeb je však nutná státem udělená licence (Koldinská, Tomeš, 2011).

Sociální pracovník je profesionálem, který musí mít předepsané vzdělání a být registrován, tzn. autorizován oprávněným subjektem k výkonu své práce. Při výkonu

své práce spolupracuje s dalšími aktéry (ekonomové, vzdělavatelé, psychologové, právníci, zdravotníci, sociologové). Představiteli tohoto modelu jsou Spojené státy americké nebo Velká Británie (Koldinská, Tomeš, 2011).

Spojené státy americké

Ve Spojených státech amerických každý sociální pracovník musí mít náležité vzdělání, státní licenci a být registrovaný státem. Rozlišují se sociální pracovníci a asistenti sociálních pracovníků (Faltysová, Suda, Zajacová, 2016). Asistenti sociálních pracovníků potřebují vzdělání na úrovni bakaláře (BASW - bachelor of assistant social work), sociální pracovníci poté vzdělání na úrovni bakaláře BSW - Bachelor Social Work), magistra (MSW - Master of Social Work) nebo doktora (Ph.D. nebo D.S.W. - Doctor of Social Work). Nositelé magisterského titulu jsou považováni za specialisty, odborníci s doktorským titulem pracují na vedoucích pozicích nebo ve výzkumu (Koldinská, Tomeš, 2011).

V USA fungují nestátní profesní organizace sdružující sociální pracovníky Největší z nich je National Association of Social Workers (NASW). Členství v organizaci není povinné k získání licence, licencovaní pracovníci však tvoří největší procento jejich členů. V některých státech USA se již NASW podařilo prosadit, aby sociální práci mohli vykonávat pouze licencovaní sociální pracovníci (Faltysová, Suda, Zajacová, 2016; Koldinská, Tomeš, 2011).

Velká Británie

Minimální úroveň vzdělání ve Velké Británii pro výkon profese je bakalářské vzdělání v oboru sociální práce zakončené získáním titulu BA, BSc., BSSW, BSW. Dalším stupněm je magisterské vzdělání v sociální práci (MSW, MSS, MA, MSc, Mres, Mphil.) nebo doktorské vzdělání v sociální práci (PhD. And DSW - Doctor of Social Work). Činnost v sociálních službách může vykonávat také tzv. „asistent sociálních služeb“, pouze však pod dohledem registrovaného sociálního pracovníka. Také ve Velké Británii je registrační povinnost. Výkon profese bez registrace ve státním úřadu, případně bez potřebného vzdělání, je považováno za trestný čin (Faltysová, Suda, Zajacová, 2016).

Nejvýznamnější profesní organizací ve Velké Británii je British Association of Social Workers (BASW). Sdružuje registrované pracovníky, kteří poté mohou

využívat za jménem titul MBASW. Členství je dobrovolné (Faltysová, Suda, Zajacová, 2016).

3.1.2 Korporativní model

V rámci korporativního modelu stát přesouvá sociální povinnosti na veřejnoprávní nebo soukromoprávní korporace. Sociální pracovníci jsou nejčastěji zaměstnanci těchto korporací. Představiteli tohoto přístupu jsou Německo, Rakousko, Lucembursko, Belgie, částečně také Francie či Itálie (Koldinská, Tomeš, 2011).

Spolková republika Německo

V Německu má každá ze spolkových republik svou vlastní strukturu zákona o sociálních pracovnících. Sociální práce je také od roku 2001 uznána jako specializovaná věda (Faltysová, Suda, Zajacová, 2016).

Podmínkou výkonu sociální práce je alespoň vyšší odborné vzdělání v oboru sociální práce nebo sociální pedagogika. Do roku 2007 tvořila sociální práce i sociální pedagogika v Německu jeden obor, poté byly rozděleny. Uznávají se však obě kvalifikace. Dále je možné získat bakalářské či magisterské vzdělání v sociální práci či sociální pedagogice (Faltysová, Suda, Zajacová, 2016).

Registrace sociálních pracovníků je dobrovolná. Registr provozuje profesní organizace Deutscher Berufsverband für soziale Arbeit (DBSH), která svým členům umožňuje využívat titul rBSA (Faltysová, Suda, Zajacová, 2016).

Rakousko

V Rakousku existuje návrh profesního zákona – Entwurf eines Gesetzes, Gesetz über die Berufe und Ausbildungen der sozialen Arbeit. (Návrh zákona o zaměstnání a vzdělávání v sociální práci). Není zde ale zavedena právní ochrana profesního titulu. Sociální práce je svobodným povoláním, což znamená, že nespadá pod rakouský obchodní zákoník a jsou také stanoveny kvalifikační podmínky. Mezi ně patří získání diplomu v rámci postsekundárního vzdělávání. Nejvyšší požadované vzdělání je bakalářské v oboru sociální práce zakončené získáním titulu BA (Faltysová, Suda, Zajacová, 2016).

3.1.3 Institucionální model

V rámci institucionálního modelu dochází k mnohem výraznějším státním regulacím a zřetelným intervencím do výkonu profese než u předchozích dvou modelů. Objevuje se především v severských státech, reprezentanty může být Švédsko či Nizozemsko (Koldinská, Tomeš, 2011).

Švédsko

Ve Švédsku jsou sociální služby upraveny více zákony, především zákonem Socialtjänstlag (2001:453). Neupravuje však profesi sociálních pracovníků, ale pravomoci přiznává obcím a okresům. Profesní komora nebo obdobná organizace s povinným členstvím zřízena není. Pro výkon povolání sociálního pracovníka je potřeba získat bakalářské či magisterské vzdělání v sociální práci. Pro profesionála s vysokoškolským vzděláním se zavedlo označení socionom. K výkonu činnosti asistenta sociálního pracovníka je dostačující vyšší odborné vzdělání. Práci sociálního pracovníka mohou vykonávat také speciální pracovníci v sociálních službách, praktické sestry či pedagogičtí pracovníci. (Faltysová, Suda, Zajacová, 2016; Koldinská, Tomeš, 2011).

Nizozemsko

V Nizozemsku se předpokládá, že obor sociální práce nebude sloužit pouze k výkonu této profese, ale také k utváření politiky. Toto vyplývá z nizozemského zákona o sociální podpoře - Wet maatschappelijke ondersteuning, dle kterého organizace klientů a pacientů musí být včleněny do rozhodovacích procesů. Klienti za podpory sociálních pracovníků byli schopni značně ovlivnit tvorbu legislativy (Koldinská, Tomeš, 2011).

Vykonávat profesi sociálního pracovníka v Nizozemsku může absolvent bakalářského studijního oboru. Do studijního programu jsou zařazeny dva modely vzdělání – v oblasti sociální práce a sociální pedagogiky a v oblasti kulturní a sociální. Poté se student může dále specializovat v rámci magisterského studijního programu (Koldinská, Tomeš, 2011).

Členství v profesní organizaci Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers (NVMW) je dobrovolné (Faltysová, Suda, Zajacová, 2016).

3.1.4 Slovenská republika

Zvláštní kapitola zde bude věnována Slovenské republice, jejíž vývoj sociální práce je České republice nejbližší. Na Slovensku byl v roce 2014 přijat zákon č. 219/2014 Z.z. o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny a o zmene a doplnení niektorých zákonov, který byl připravován od roku 2011 (Faltysová, Suda, Zajacová, 2016). Do té doby ani zde nebyly jednotně upraveny podmínky pro výkon profese sociální práce, pouze některé podmínky byly ukotveny v dílčích předpisech (např. zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálních službách).

Hlavním důvodem pro zpracování návrhu profesního zákona na Slovensku byla snaha o garanci kvality poskytované péče skrz právní úpravu sociální práce, založení profesní organizace sociálních pracovníků a celoživotní vzdělávání. I zde se ale také dalo hovořit o nízké prestiži profese. Za hlavní cíl předkladatelů zákona byla stanovena podpora profesionalismu v sociální práci. Té mělo být dosaženo na základě definování minimálních kvalifikačních předpokladů a zřízením Slovenské profesní komory sociálních pracovníků (Faltysová, Suda, Zajacová, 2016).

Zákon č. 219/2014 Z.z. hovoří v § 2 o dvou stupních profese. Jedná se o sociálního pracovníka a asistenta sociální práce. Předpokladem pro výkon činnosti asistenta sociální práce je vysokoškolské vzdělání prvního stupně. Sociální pracovník musí získat vysokoškolské vzdělání druhého stupně. Vždy se ale musí jednat o obor sociální práce, jak je uvedeno v § 5 tohoto zákona.

§ 14 zákona č. 219/2014 se zřizuje komora jako profesní organizace, která sdružuje sociální pracovníky a asistenty sociální práce. Členství v komoře je dobrovolné. Mezi její působnost patří, mimo jiné, udílení povolení k výkonu samostatné praxe sociálního pracovníka (ustanovení § 7 odst. 1 zákona č. 219/2014 Z. z. o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny).

4 Pojetí sociální práce dle Libora Musila

Jako klíčové pojmy pro reflexi v empirické části jsem si zvolil pojetí sociální práce, která rozpracovává Prof. PhDr. Libor Musil, CSc. ve své eseji Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu sociální práce, která vyšla v časopise Sociální práce v roce 2008. V této eseji se autor zabývá otázkou postupu českých sociálních pracovníků ve chvíli, kdy chtějí přesvědčit zadavatele (politiky či manažery) o specifčnosti svých služeb a jejich vymezení vůči službám jiných pomáhajících oborů (Musil, 2008).

Pokud chtějí obecně pracovníci jakéhokoliv oboru zajistit vhodné podmínky pro výkon své činnosti, je nutné přesvědčit společnost, že mohou nabídnout něco, co je užitečné a zároveň to „ostatní“ (laici nebo pracovníci jiných oborů) nedovedou. V případě zpracování takové nabídky sociálními pracovníky je potřebné, aby byla odlišná od nabídky jiných pomáhajících oborů, díky čemuž bude možné s nimi rovnocenně spolupracovat. Měla by také být jasně formulována a nahradit nestejnorodé představy o sociální práci. Klientům, zaměstnavatelům a zákonodárcům by měla ze strany sociálních pracovníků nabídnout služby, které jsou v ČR zatím pouze omezeně využívány. Sociálním pracovníkům by dále dala naději na získání specifické zakázky ze strany těch, kteří by jejich služby mohli potřebovat (zde jsou myšleni jak zadavatelé, tak klienti) (Musil, 2008).

Musil zmiňuje tři překážky, které je nutné překonat před tím, než bude možné konkrétní nabídku zformulovat. Zaprvé se jedná o různorodé představy sociálních pracovníků o tom, co je to vlastně sociální práce, zadruhé o sklon soudobé společnosti (a tedy i sociálních pracovníků) k opouštění kolektivních identit a štěpení se a zatřetí o sklon stoupenců různých pojetí sociální práce spolu nespolečně spolupracovat (Musil, 2008).

Ve své práci budu vycházet ze čtyř pojetí sociální práce - administrativní, profesionální, filantropické a aktivistické pojetí. V rozebírané stati Musil představil první tři pojetí, aktivistické pojetí bylo doplněno později (Musil, Růžičková, 2009).

Administrativní pojetí

Úkolem sociálního pracovníka dle administrativního pojetí je vyřizování souboru žádostí a rozhodnutí, která jsou předepsána normativními akty (nejčastěji sociálními zákony), a to podle předem daného postupu. Předpokládá se také spolupráce s jinými subjekty, které jsou dané zákonem, především ve formě poskytování informací. V tomto pojetí musí být sociální pracovník loajální a také dobře znát legislativu, podle které postupuje. Na vzdělání v oboru sociální práce velký důraz kladen není, očekává se však absolvování alespoň maturitní zkoušky. Kvalitu práce v tomto pojetí zajistí instrukce a dohled, malý důraz je kladen na dostupnost supervize. Zastánce tohoto pojetí lze nalézt nejčastěji ve státní správě (Musil, 2008).

Profesionální pojetí

Profesionální pojetí předpokládá, že sociální pracovník bude expertem na situaci klienta v celé šíři. Má být schopen posoudit komplexně okolnosti, které zabraňují klientovi v interakci se sociálním prostředím a na základě toho navrhnout a realizovat vhodnou intervenci v zájmu posilování schopností klienta zvládat obtížnou situaci. Součástí této činnosti je také zprostředkovávání spolupráce na řešení nepříznivé situace klientů, a to jak se sociálními pracovníky v jiných organizacích, tak i se zástupci jiných pomáhajících profesí. Předpokládá se alespoň vyšší odborné, lépe však vysokoškolské vzdělání v oboru sociální práce, jehož výsledkem by měla být schopnost adekvátně naplánovat a realizovat intervenci s ohledem na specifika situace konkrétního klienta. Současně je kladen důraz i na další vzdělávání. Stoupenci tohoto pohledu na sociální práci jsou nejčastěji zaměstnanci nestátních organizací či akademičtí pracovníci (Musil, 2008).

Filantropické pojetí

Sociální pracovník dle filantropického pojetí by měl být člověkem, který bude potřebným poskytovat právě to, co podle něj potřebují. Předpokladem pro výkon sociální práce jsou zde především „lidské hodnoty“ – empatie, vnímavost, porozumění. Klíčovým prvkem je zde altruismus a praktická láska k bližnímu. Sociální pracovník využívá libovolných znalostí, které mohou vést k zlepšení problematické situace, a spolupracuje nejen se svými kolegy, ale také s klientem a jeho blízkými, neboť oni všichni se mohou na řešení podílet. Velký důraz je kladen

na supervizi. Manažerská role v tomto pojetí spočívá především v koordinaci spontánního proudu filantropicky pojaté pomoci (Musil, 2008).

Aktivistické pojetí

V aktivistickém pojetí vystupuje sociální pracovník jako „parták“. Situace klientů je řešena především obhajobou diskriminovaných skupin a podporou jejich vlastní iniciativy. Výrazná je zde solidarita se znevýhodněnými a snaha o změnu prostředí klientů (Musil, Růžičková, 2009). Mezi aktivistické sociální pracovníky se řadí zastánci radikální sociální práce. Dle nich má profesionalismus v sociální práci za cíl posílit moc institucionalizované profese a legitimitu stávajícího sociálního řádu. Z toho vyplývá řada rizik. Profesionalismus by utvrzoval postavení sociálních pracovníků jako expertů na sociální problémy, pravděpodobně na úkor klientů. Na to navazuje riziko byrokratizace a hierarchizace, což by mohlo vést k dalšímu odcizení pracovníků a klientů. Jasně nastavené a zákonem vyžadované vzdělání by vyloučilo angažovaný způsob práce laiků, který by mohl být v rozporu s dominujícím sociálním řádem. Profesní standardy vzdělávání také mohou být spíše konzervativní než podporující lidská práva a sociální spravedlnost (Janebová, 2014).

Tabulka 1: Pojetí role, zaměření a činnosti sociálního pracovníka, která jsou typická pro různá pojetí „sociální práce“ v praxi

Hlediska vymežující pojetí SP	Typy pojetí sociální práce			
	„administrativní“	„profesionální“	„filantropické“	„aktivistické“
Role SP	úředník	specialista	člověk	parták
Předmět SP	agenda	situace	potřeby	nerovnost
Úkol SP	vyřizování žádostí, volba z daných variant	posouzení, plánování, provedení, evaluace intervence	navázání vztahu, poskytnutí toho, co je „potřebné“	obhajoba zájmů, zmocnění
Autonomie SP	při výkladu normy a poskytování poradenství navíc	v rámci celého úkolu	při prožívání vztahu a potřeb klienta	v rámci celého úkolu
Kvalifikace SP	SŠ, zvládnutí agendy a	VŠ/VOŠ v SP, samostatné	schopnost nasazení při	cit pro zneužívání

	„abnormalit“ chování klienta	zvládání procesu intervence	plnění úkolu	moci a schopnost vyjednávat
Důraz na specifičnost oboru SP	běžné úřední postupy, důraz na specifičnost „sociální“ agendy	důraz na unikátnost zaměření SP a na specifičnost jejich postupů	důležitý je vztah, ne obor	důležitá je angažovanost, ne obor
Pojetí spolupráce	poskytování informací „ze zákona“	zprostředkování služeb klientovi, koordinace pomáhajících partnerů	koordinaci zajišťuje manažer, někdy chápaný jako „guru“	vyjednávání a respektování koaličního ujednání

Zdroj: <https://is.muni.cz/el/1423/podzim2010/SPR101/um/prispevek.pdf>

4.1 Modely sociální práce dle Sarah Banks

Pro srovnání s Liborem Musilem uvádím modely sociální práce, které představila Sarah Banks v knize *Ethics and Values in Social Work*. V jejím modelu dělí sociální pracovníky na angažované, radikální, byrokratické a profesionální (Banks dle Nečasová, 2003).

Angažovaný sociální pracovník skrze svou práci prosazuje své osobní či ideologické hodnoty. Sám sebe vnímá především jako osobu a až poté jako sociálního pracovníka. Ke klientům se staví empaticky a s respektem, snaží se s nimi jednat jako s přáteli. Rizika tohoto přístupu tkví v možnosti poskytování „lepší“ péče některým klientům, vytvoření vztahu s klientem nebo vyhoření (Banks dle Nečasová, 2003). Do tohoto pojetí patří např. různé druhy charitativních aktivit, marxistické, feministické či antiopresivní přístupy (Banks, 2006).

Radikální sociální pracovník, stejně jako angažovaný, vkládá do praxe své osobní hodnoty. Jeho cílem je ale změna těch oblastí sociální politiky a praxe, které pokládá za nespravedlivé (Banks dle Nečasová, 2003).

Byrokratický sociální pracovník separuje osobní hodnoty od profesionálních hodnot a hodnot zaměstnavatelů. Je zaměstnancem, který je vázán pracovními pravidly a procedurami. Cílem sociální práce je manipulace lidmi v zájmu jejich změny. Z tohoto vychází také důraz na oddělení osobních a profesních hodnot. Je to

proto, aby se u pracovníků zamezilo pocitům viny kvůli užívání vztahu pracovník – klient tímto způsobem (Banks dle Nečasová, 2003; Banks, 2006).

Profesionální pracovník vykonává činnost autonomně a na základě svého vzdělání v daném oboru. Řídí se etickým kodexem a identifikuje se členstvím v profesi. Práva a zájem klientů je pro něj prioritní, klienta vnímá jako aktivního člena procesu a dbá na individuální vztah s ním. Model se snaží vyvážit moc mezi pracovníkem a klientem tím, že upevňuje jejich práva. Klient se více podílí na rozhodování, důležitá je také jeho možnost podat stížnost (Banks dle Nečasová, 2003).

Tabulka 2: **Modely způsobů praxe v sociální práci podle Banks**

Model	„profesionální“	„byrokratický“	„angažovaný“	„radikální“
Pojetí sociálního pracovníka	profesionál	úředník / technik	rovnocenný partner	rovnocenný partner
Zdroj moci	profesionální expertízy	role v organizaci	kompetence jednat v dané situaci	kompetence jednat v dané situaci
Pojetí uživatele služby	klient	konzument péče (vybírá si z předložených možností)	rovnocenný partner	rovnocenný partner
Na co se klade důraz	individuální vztah mezi sociálním pracovníkem a klientem	služební opatření (postupy)	individuální zmocnění	společenská změna
Čím se sociální pracovník řídí	profesní etický kodex	pravidla zaměstnavatele	osobní přesvědčení	ideologie
Základní principy	právo klienta na seburčení, akceptace, důvěra atd.	povinnost organizace spravedlivě distribuovat zdroje a podporovat veřejné blaho	empatie, opravdovost, ryzost úmyslů	růst, uvědomení, kolektivní akce
Vhodná organizace	tam, kde je vysoký stupeň autonomie	byrokratická organizace	nezávislá nezisková organizace,	nezávislá nezisková organizace,

	(např. soukromá praxe)		svépomocná skupina	svépomocná skupina, nátlaková skupina
--	------------------------	--	--------------------	---------------------------------------

Zdroj: Nečasová, 2003

Pojetí sociální práce dle Libora Musila jsem před modely Sarah Banks pro účely empirické části mé práce upřednostnil především proto, že vznikaly v českém kontextu.

5 Shrnutí teoretické části

V současné době neexistuje jednoznačná definice profese sociální práce, ačkoliv v literatuře bylo mnoho pokusů o její vytvoření. Mnoho definic však zmiňuje pojem sociálního fungování, tedy způsobu, jakým člověk zvládá nároky, které na něj klade jeho životní prostředí.

Rozpor existuje také v odpovědi na otázku, zda je sociální práce profesí. Někteří autoři ji označují za semiprofesi, neboť jí chybí především jasná teoretická základna a jedinečná schopnost, kterou sociální pracovníci disponují v porovnání s ostatními pomáhajícími profesemi. Jedním ze znaků profese je profesní kultura, jejímž prvkem je také existence asociací sdružující její zástupce. V České republice existuje několik takových sdružení, žádné z nich však není upraveno zákonem ani neexistuje podmínka povinného členství.

České právo se postavením sociálních pracovníků nevěnuje, pouze upravuje některá zvláštní specifika pro výkon tohoto povolání a stanoví kvalifikační předpoklady. Sociální práci se nejbližší zabývá zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, dílčím způsobem pozici sociálních pracovníků ale vymezuje mnoho dalších právních předpisů. Neexistuje zde jednotný zastřešující zákon.

Vývoj profese sociální práce a související právní úpravy v České republice a Slovenské republice vykazuje podobné znaky. Na Slovensku byl v roce 2014 přijat zákon č. 219/2014 Z.z. o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny. Navrhovaný zákon o sociálních pracovnících je v mnoha ohledech analogický.

V literatuře existuje několik typologií sociálních pracovníků. Pro empirickou část této práce je klíčové rozdělení, které ve své esaji navrhnul Libor Musil. Jedná se o administrativní, profesionální, filantropické, aktivistické pojetí sociální práce.

EMPIRICKÁ ČÁST

6 Vymezení hlavního cíle a dílčích cílů

Hlavní cíl práce je následující: **Reflektovat návrh zákona o sociálních pracovnících a proces jeho tvorby.**

Dílčí cíle

- 1) Reflektovat projevy jednotlivých pojetí sociální práce v aktuálním pracovním dokumentu pro tvorbu věcného záměru zákona.
- 2) Zmapovat vývoj věcného záměru zákona v průběhu konzultačních procesů.
- 3) Zhodnotit reflexe věcného záměru v literatuře.

6.1 Zvolená výzkumná strategie

Vzhledem k stanovenému cíli práce jsem zvolil kvalitativní výzkumnou strategii. Za kvalitativní výzkum by se dal označit jakýkoliv výzkum, který nedosahuje výsledků pomocí statistických metod. Sběr dat a analýza v kvalitativním výzkumu probíhá současně a zpravidla v delším časovém intervalu (Hendl, 2016). Během kvalitativní analýzy dat je důležité také klást důraz na kontext, který je důležitý pro pochopení sledovaného fenoménu jako celku (Načeradský, Smutek, 2013). Z tohoto důvodu jsem také zvolil pro účely reflexe zákona pojetí sociální práce definovaná Musilem v eseji Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“ (blíže v kapitole 4 teoretické části). Výzkum bude probíhat technikou studia dokumentů a jejich následné reflexe.

6.2 Strategie volby výzkumného souboru

Výzkumný soubor pro mou práci tvoří veřejně dostupné dokumenty. Všechny z nich jsou přístupné online. Vzhledem k hlavnímu cíli práce i formulaci bude zdrojem dat pro zpracování prvního dílčího cíle věcný záměr zákona o sociálních pracovnících. Dokument pochází z veřejné části Elektronické knihovny legislativního procesu (VeKLEP). Díky tomu jsem mohl mít jistotu, že se jedná o dokument přesně v takové podobě, v jaké byl předložen.

Při zpracovávání druhého dílčího cíle budu vycházet z pracovních dokumentů odborného kolegia pro tvorbu věcného záměru zákona o sociálních pracovnících. Tento konzultační dokument byl zpracován pro období leden až březen 2014 a červen až září 2014. První verze dokumentu byla zpracována z podkladů, které vznikly na základě činnosti pracovních skupin probíhajících od května 2012. Tyto materiály byly revidovány na základě informací a návrhů vyplývajících z konzultačních procesů, které se po vydání první verze rozběhnuly. Zapojeni do nich byli jak samotní sociální pracovníci a organizace, které se zabývají jejich zájmy, tak i zaměstnavatelé či poskytovatelé. Zdrojem těchto dokumentů jsou pro mne webové stránky Ministerstva práce a sociálních věcí.

Jako výzkumný vzorek pro třetí dílčí cíl byly zvoleny články zabývající se připravovaným zákonem, které vyšly od ledna 2014 do května 2016. Jedná se o dobu od zveřejnění prvního konzultačního dokumentu (Konzultační dokument MPSV pro období leden až březen 2014) po poslední úpravu materiálu předloženého vládě. Lze tedy předpokládat, že autoři mohli mít reálnou možnost ovlivnit konzultační proces.

Vybrané články pocházejí ze tří zdrojů:

- časopis Sociální práce,
- internetový magazín Sociální revue,
- internetový deník Britské listy.

6.3 Operacionalizace dílčího cíle 1

Pro reflexi projevů jednotlivých pojetí sociální práce dle Libora Musila budu využívat vlastní transformační tabulku). Ve věcném záměru profesního zákona budu vyhledávat projevy z následujících oblastí: odlišení od jiných pomáhajících profesí, úkol sociálního pracovníka, autonomie sociálního pracovníka, vzdělání, supervize a spolupráce s jinými obory.

Tabulka 3: Transformační tabulka k dílčím cílům

Hlavní cíl	Dílčí cíl	Indikátory	Projevy
Reflektovat návrh zákona o sociálních pracovnících a proces jeho tvorby.	Reflektovat projevy jednotlivých pojetí sociální práce v aktuálním pracovním dokumentu pro tvorbu věcného záměru zákona.	I1 – Odlišení od jiných pomáhajících profesí	Ad: Sociální práce jako jakákoliv jiná úřednická práce. P: Sociální práce jako specifický obor se svými postupy práce s klienty. F: Sociální práce jako činnost, u které není důležitý obor, ale vztah s klienty. Ak: Sociální práce jako činnost, ve které je důležitá hlavně angažovanost.
		I2 – Úkol sociálního pracovníka	Ad: Vyřizování požadavků dle předem daného postupu. P: Dlouhodobá intervence koncipovaná a realizovaná sociálním pracovníkem. F: Poskytování toho, co klient aktuálně potřebuje; důraz na vztah.

			Ak: Změna společenského prostředí, zmocňování.
		I3 – Autonomie sociálního pracovníka	<p>Ad: Nizká, pouze ve výkladu norem, dle kterých je postupováno.</p> <p>P: V celém rozsahu činnosti.</p> <p>F: V prožívání vztahu s klientem.</p> <p>Ak: V celém rozsahu činnosti.</p>
		I4 – Vzdělání	<p>Ad: Středoškolské s maturitou. Další vzdělávání v zákonem stanoveném rozsahu.</p> <p>P: Vyšší odborné nebo vysokoškolské. Další odborné vzdělávání nebo samostudium průběžné.</p> <p>F: Jakékoliv, pokud bude možno jej využít k řešení problému. Další vzdělávání pouze v oblasti dílčích psychosociálních dovedností</p>

			Ak: Neurčené, dôležitá je citlivosť ke zneužívaniu moci a schopnosť vyjednávať.
		I5 – Supervize	Ad: Není potřebná. P: Peer supervize. F: Vzdělávací a manažerská. Ak: Pojetí problém neřeší.
		I6 – Spolupráce	Ad: Poskytování informací zákonem stanoveným subjektům. P: Zprostředkování a koordinace mezioborové spolupráce. F: Manažerem koordinovaná, ze strany sociálních pracovníků spontánní. Ak: Vyjednávání, respektování vyjednaných pravidel.

Reflexe bude řazena podle jednotlivých kapitol věcného záměru zákona.

6.4 Operacionalizace dílčího cíle 2

Při zpracovávání druhého dílčího cíle budu vycházet z pracovních dokumentů odborného kolegia pro tvorbu věcného záměru zákona o sociálních pracovnících. Tento konzultační dokument byl zpracován pro období leden až březen 2014 a červen až září 2014. Provedu srovnání ekvivalentních částí těchto dvou dokumentů a na základě indikátorů stanovených v tabulce 3 se pokusím určit, k jakému pojetí sociální práce zákon v tom daném období spadal, respektive kam se posouval.

Pro účely výzkumu budu pro konzultační dokument z období leden až březen 2014 používat označení **D1** a pro konzultační dokument z období červen až září 2014 označení **D2**.

6.5 Operacionalizace dílčího cíle 3

Jednotlivé články zařazené do výzkumného souboru budu dělit do tří kategorií:

- Souhlasné – ty, které podporují vznik profesního zákona,
- Nesouhlasné – ty, které profesní zákon odmítají,
- Neutrální – nehodnotící články, případně články stojící na pomezí prvních dvou kategorií.

6.6 Způsob zpracování získaných údajů

Indikátory, které rozpoznám v rámci prvního dílčího cíle na základě transformační tabulky, budu následně rozřazovat dle jednotlivých pojetí sociální práce. Na konci uvedu souhrn a dle počtu projevů stanovím, jaká pojetí v jednotlivých oblastech převládala. Jako pomůcku k určení četnosti výskytu sestavím tabulku. Uvědomuji si však, že kvantifikací v rámci této tabulky se budu pohybovat mírně mimo rámeček kvalitativního výzkumu.

U druhého dílčího cíle budu na základě srovnání sledovat změny v pojetích sociální práce, ke kterým v rámci jednotlivých oblastí směřovaly. Pro přehled sestavím tabulku ukazující dominantní pojetí sociální práce v jednotlivých verzích konzultačního dokumentu. Nedojde však ke kvantifikaci, jako u prvního dílčího cíle.

V třetím dílčím cíli ke každému článku uvedu souhrn hlavních argumentů, kterými autor své výroky podkládá. Na konci provedu shrnutí pro každou ze stanovených kategorií textů a zasadím je do kontextu.

6.7 Etické aspekty a rizika výzkumu

Nejsem si vědom etických dilemat, která by mohla vzniknout během výzkumu, a to především proto, že jsem nepracoval s lidmi. Všechny dokumenty, které jsem zařadil do výzkumného vzorku, byly veřejně dostupné.

Mezi rizika mého výzkumu řadím možnost vynechání některého z relevantních textů, a to především při zpracovávání třetího dílčího cíle.

7 Dílčí cíl 1) Reflektovat projevy jednotlivých pojetí sociální práce v aktuálním pracovním dokumentu pro tvorbu věcného záměru zákona.

7.1 Důvod předložení a cíle

Pro potřeby věcného záměru profesního zákona byla vytvořena nová definice, uvedená v první kapitole teoretické části práce. Z důvodu reflexe ji uvádím znovu. Sociální práce je *„odborná profese, jejíž náplní jsou činnosti vedoucí ke zlepšení kvality života jednotlivých lidí, rodin, komunity a celé společnosti. Chrání a podporuje lidskou důstojnost. Sociální pracovník při výkonu této odborné činnosti uplatňuje jednotlivé metody sociální práce a využívá poznatky ostatních oborů za účelem řešení sociálních problémů tím, že stimuluje vytváření optimálních podmínek na mikro, mezo a makro úrovni, tj. podmínky pro sociální fungování jedince, skupiny či komunity s přesahem působení i do oblasti koordinace a řízení. Sociální práce je vykonávána sociálním pracovníkem ve spolupráci s ostatními odbornostmi (např. z oblasti psychologie, práva, medicíny, pedagogiky, sociologie).“*

Sociální pracovník je definován jako *„kvalifikovaný pomáhající odborník/profesionál, který svou činností uskutečňuje smysl a účel sociální práce. Charakter a rozsah odborných činností vykonává v souladu s rozsahem odborné kvalifikace, kterou získal absolvováním vyššího odborného nebo vysokoškolského studia ve studijním programu akreditovaném pro sociální práci.“*

Obě z těchto definic nejvíce odpovídají **profesionálnímu** pojetí sociální práce, a to z pohledu odlišení od jiných pomáhajících profesí (**I1**), potřebného vzdělání pro výkon profese (**I4**) a spolupráce s dalšími aktéry v rámci mezioborové spolupráce (**I6**). Zájem o to, aby sociální práce fungovala na mikro, mezo i makro úrovni lze vnímat jako projev **aktivistického** pojetí v oblasti úkolu sociální práce (**I2**).

7.1.1 Definice problému

V první části je stanoven hlavní záměr a ústřední cíl profesního zákona, kterým je *„zvýšení kvality výkonu sociální práce a její garance v rámci proklientského přístupu k uživatelům sociální práce.“*

Vyozorovat lze směřování k **profesionálnímu** pojetí sociální práce. Ve východiscích pro stanovení výše uvedeného cíle věcného záměru profesního zákona se hovoří o událostech, „jejichž řešení vyžaduje vysoce odborné intervence z pozic sociální práce“ a dále o pozici sociální práce jako „profese zastoupené v multidisciplinárních pomáhajících týmech.“ Je tedy jasná snaha o odlišení od jiných pomáhajících profesí (**I1**).

O něco méně jednoznačné jsou projevy **profesionálního** pojetí v rámci stanovených potřeb identifikovaných na úrovni praxe. Tyto potřeby směřují k odlišení profese (**I1**) a také k získání vyšší autonomie sociálních pracovníků (**I3**). Stanovena je nutnost jasně dané odborné způsobilosti, dalšího vzdělávání a profesního růstu (**I4**).

Potřebu „sjednocení podmínek a metodických postupů a systémových výkladů pro jednotlivé činnosti výkonu sociální práce“ řadím spíše do **administrativního** pojetí sociální práce z hlediska úkolu sociálního pracovníka (**I2**).

Vzhledem k tomu, že není stanovena forma supervize (**I5**), o které se v potřebách hovoří, může být vyhodnocena jako projev jak **profesionálního**, tak **filantropického** přístupu.

7.1.2 Popis existujícího stavu v dané oblasti

Rozbor stávajícího stavu

Kritika výkonu sociální práce osobami bez kvalifikace (**I4**) v tomto oboru směřuje k **profesionálnímu** pojetí. Následky se nemusí projevovat pouze v kontaktu s klienty („...činnost související s vyhodnocováním plnění cílů práce s klientem a individuálním plánem vykonávají mimo sociálního pracovníka i jiní pracovníci (...) pokud nejsou zajištěny sociálním pracovníkem, (...) může dojít k poškození klienta poskytováním neindividualizovaných služeb nebo služeb nenaplňujících zakázku uživatele.“), ale mohou mít i celospolečenské měřítko („může docházet až k neefektivnímu vynakládání finančních prostředků spojených s řešením sociálních problémů“).

Jako problematické z hlediska úkolu (**I2**) je zde stanoveno nevyužití potenciálu sociálního pracovníka a redukování jeho činnosti na administrativu nebo zmírnění akutních situací. Z praxe také vyplývá, že sociální pracovníci nejsou často přizváni

ke spolupráci (**I6**) do multidisciplinárních skupin, nebo nejsou na stejné úrovni jako ostatní členové.

Kritizovány jsou také situace, kdy dochází k redukci sociální práce pouze na výkon administrativních činností (jakožto úkol pracovníků dle **administrativního** pojetí).

Vyjádřena je potřeba autonomie (**I3**) sociálních pracovníků při dohledu nad etickým výkonem profese.

Sociální práce jako profese

Z hlediska **profesionálního** přístupu se ve věcném záměru profesního zákona o sociální práci jasně mluví jako o specifické profesi (**I1**), která „*zaujímá mezi ostatními pomáhajícími obory (např. psychologie, zdravotní vědy) výlučné postavení*“ a „*posuzuje situaci klienta komplexně na úrovni biologické, psychologické i sociální.*“ Jako základ pro její výkon udává vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání v akreditovaných studijních programech (**I4**).

Projevy **aktivistického** přístupu lze vysledovat v zájmu o změnu sociálních podmínek tak, aby chránily člověka nebo sociální systém před potížemi ve fungování. Sociální práce také „*hraje klíčovou roli v ochraně lidské důstojnosti a lidských práv zejména skupin osob sociálně slabých nebo ohrožených*“ (**I2**).

Sociální práce ve smyslu profese je ve věcném záměru zákona pojímána jako kombinace **profesionálního** a **aktivistického** přístupu.

Zbylé podkapitoly (**Úsilí o profesionalizaci sociální práce v ČR, Mezinárodní srovnání, Přehled právních předpisů vztahujících se k věcnému záměru zákona, Uplatnění sociálních pracovníků, Statistické údaje, Zhodnocení současného stavu ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti žen a mužů**) nebudou blíže rozebírány. Jedná se pouze o popis existujícího stavu, respektive vývoje, který k němu vedl.

7.1.3 Identifikace dotčených subjektů

Projevy ve stanovených oblastech lze nalézt v oblasti jednoznačně dané kvalifikace pro výkon profese a jejího vlivu na sociální pracovníky, zaměstnavatele, vzdělavatele a studenty. Tímto jasně směřuje k **profesionálnímu** pojetí. U vzdělavatelů lze očekávat proměnu studijních plánů, neboť dojde k nárůstu požadavků.

Zaměstnavatelé budou muset respektovat odbornou způsobilost zaměstnanců a vytvářet jim podmínky pro další vzdělávání (I4).

7.1.4 Popis cílového stavu

Cílovým stavem bude zavedení nové právní úpravy, která bude zohledňovat zjištěné potřeby v několika oblastech:

- předpoklady pro výkon profese sociální práce,
- registr sociálních pracovníků,
- podpora profesní identity / sdružování,
- další vzdělávání,
- akreditace dalšího vzdělávání a oboru sociální práce,
- podmínky samostatného výkonu profese,
- pracoviště dobré práce,
- profesní růst sociálních pracovníků.

Vliv **profesionálního** pojetí sociální práce na cílový stav je jednoznačný, a to z pohledu ukazatelů vzdělání (I4), odlišení od jiných pomáhajících profesí (I1), spolupráce s jinými obory (I6) a profesní autonomie (I3).

Projevy I1 se objevují ve více bodech zmiňovaném definování podmínek pro výkon profese. I3 vychází z reflektované potřeby „uznání profesní autonomie sociálních pracovníků.“ I4 se projevuje stanovením podmínky odborné způsobilosti a nutností dalšího vzdělávání, které by mělo naplňovat profesní potřeby sociálních pracovníků. Spolupráce (I6) by měla probíhat jak interdisciplinárně, tak multidisciplinárně.

Další vzdělávání (I4) stanovené zákonem lze vnímat také jako projev **administrativního** pojetí sociální práce.

Klíčová konkrétní opatření, které lze označit za projev **profesionálního** pojetí sociální práce jsou následující: „jednotné postavení sociálního pracovníka, platné ve všech rezortech působení sociálního pracovníka“ (I1), „jednoznačné definování předpokladů pro výkon profese sociální práce“ (I1), „zajištění dostupnosti profesního a odborného vzdělávání“ (I4), „vytváření podmínek pro interdisciplinární

spolupráci sociálních pracovníků různých zaměstnavatelů a v různých pozicích“ (I6) a „vytvoření podmínek pro správu profese vlastními sociálními pracovníky“ (I3). Žádné z opatření nejevilo znaky žádného z ostatních přístupů. Je zde tedy jasně znatelná, a v této části věcného záměru několikrát zmíněná, snaha o profesionalizaci.

7.1.5 Zhodnocení rizik

Žádné z uvedených rizik se nevztahovalo ke stanoveným projevům a neobsahovalo žádný z indikátorů.

7.2 Návrh variant řešení

Návrhy variant řešení jsou ve věcném záměru profesního zákona posuzovány ze dvou hledisek. První z nich je možnost dosažení cíle legislativními či nelegislativními nástroji, druhé jsou věcné varianty řešení.

7.2.1 Návrh variant řešení z hlediska legislativní nebo nelegislativní povahy

Předpoklady výkonu sociální práce by měly obsahovat zejména *„odbornou kvalifikaci, celoživotní vzdělávání, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a dodržování etického kodexu.“* V oblasti odborné způsobilosti je nutností nejen definovaný obsah vzdělávání, ale také zúžení rozsahu studijních programů. Vliv **profesionálního** pojetí v oblasti **I4** je tedy značný. Další vzdělávání má odpovídat rozvoji sociální práce, a také k němu přispívat. Jeho formy a další specifika budou stanoveny dle oborů sociální práce prováděcí vyhláškou. Patrné je zde jak **profesionální**, tak **administrativní** pojetí vzdělávání (**I4**). **Administrativní** pojetí by bylo ještě výraznější v případě uplatnění legislativní varianty řešení (*„Varianta LEG (legislativní povaha materiálu) – zákon o sociálních pracovnících a paralelně novela zákona o sociálních službách“*).

Potřeba zajistit kvalitní výkon profese v souladu s etickými zásadami se nevztahuje k žádnému ze stanovených indikátorů.

Potřeba zajistit uznání profese sociální práce a profesní autonomie všemi resorty a sektory veřejné správy a ekonomiky, včetně občanského, nevládního, resp. neziskového sektoru je jednoznačně projevem **profesionálního** pojetí sociální práce v oblasti odlišení se od jiných pomáhajících profesí (**I1**). Tato potřeba je pro

právní úpravu klíčová, neboť na ní navazují téměř všechna opatření. Z toho lze tedy předpokládat dominantní vliv profesionálního pojetí.

Potřeba ochrany sociálních pracovníků při výkonu sociální práce formou vydání odborného stanoviska ke správnosti odborného postupu lze chápat jako vliv **administrativního** pojetí sociální práce z hlediska úkolu sociálního pracovníka (**I2**). Postupy, které by měly být vytvořeny, by zde však dle věcného záměru profesního zákona sloužily spíše jako opora pro sociální pracovníky v případech etických dilemat, nebo jako podpora ve správnosti volby a následná ochrana v případě jejího zpochybnění.

Sjednocení podmínek a metodických postupů a systémových výkladů pro jednotlivé činnosti pro výkon sociální práce může opět být projevem **administrativního** pojetí v oblasti **I2**. Ve věcném záměru je vyjádřena obava z možného omezení prostoru pro inovativní postupy a individuální přístup.

Reflexe potřeb sociálních pracovníků a potřeba uplatnění zkušeností sociálních pracovníků, včetně sdílení dobré praxe je ovlivněna **profesionálním** pojetím v oblastech odlišení (**I1**) a vzdělávání (**I4**). Potřeby sociálních pracovníků, které mají být reflektovány, jsou především v oblastech „uznání, profesního rozvoje, metodického i odborného vzdělávání, metodického vedení, supervize, právní ochrany při obhajobě zájmů klienta.“

Potřeba nastavit pravidla interdisciplinární spolupráce je v pojetí, v jakém je zahrnuta do věcného záměru, výrazem **profesionálního** pojetí. Sociální práce je zde vnímána jako „jedinečná ve svém pojetí nepříznivé sociální situace klienta ze všech aspektů, tj. komplexně, nikoli dílčím náhledem“ a v rámci jejího výkonu musí sociální pracovník „identifikovat potřeby klienta a identifikovat síť subjektů, které jsou schopny je společně s výkonem sociální práce uspokojit.“ V této části se věcný záměr zabývá nejen interdisciplinární, ale také multidisciplinární spoluprací. **Profesionální** pojetí se zde projevuje v oblasti **I2** a **I6**. Legislativní varianta by z části byla také výrazem **administrativního** pojetí v oblasti spolupráce (**I6**).

Potřeba vyjasnit pojetí sociální práce v české společnosti v zájmu dostupnosti odborné pomoci poskytované profesionálními sociálními pracovníky se nevztahuje k žádnému ze stanovených indikátorů.

Potřeba využití potenciálu sociálních pracovníků v organizacích směřuje k **profesionálnímu** pojetí v oblasti odlišení se od jiných profesí (**I1**).

7.2.2 Návrhy věcného řešení dle oblastí úpravy

Oblast 1: Vymezení předpokladů pro výkon profese sociálního pracovníka

Základními předpoklady pro výkon profese budou *„odborná způsobilost podle zákona, povinná registrace u státního orgánu, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a dodržování etického kodexu.“* Stanovení jednoznačných předpokladů je projevem vlivu **profesionálního** přístupu, a to v oblasti odlišení se od jiných pomáhajících profesí (**I1**) a v oblasti vzdělání (**I4**).

Věcný záměr zde navrhuje dvě varianty řešení. První z nich počítá s podmínkou stvrzení kvalifikace pro výkon profese sociálního pracovníka formou dalšího vzdělávání části sociálních pracovníků. Pracovník, který neabsolvoval studijní program v oboru sociální práce (a kterému bylo uznáno vzdělání dle doporučeného postupu MPSV 2/2008¹), by se v rozmezí pěti let od účinnosti profesního zákona musel dále vzdělávat po stanovený počet hodin. Vliv **profesionálního** přístupu v oblastech **I1** a **I4** je zde tedy výraznější. Druhá varianta tuto podmínku nezahrnuje.

Oblast 2: Registr sociálních pracovníků

Tato oblast stanovené indikátory vykazuje spíše okrajově. Jednou z funkcí povinné registrace je kontrola odpovídající kvalifikace. *„V rámci registrace bude ověřováno splnění odborných předpokladů pro výkon profese všech sociálních pracovníků, kteří ji budou vykonávat, čímž bude zaručeno, že bude vykonávána výhradně sociálními pracovníky,“* tedy pojetí potřebného vzdělání (**I4**) dle **profesionálního** přístupu. Další projevy nebyly u této oblasti nalezeny.

Oblast 3: Další vzdělávání sociálních pracovníků

Celoživotní vzdělávání spočívá v *„průběžném obnovování, zvyšování, prohlubování a doplňování vědomostí a dovedností, což vede ke zvyšování kvality výkonu sociální práce, a tím k ochraně klientů (i potenciálních).“* Mělo by být nastaveno tak, aby bylo po celou dobu výkonu profese smysluplné. Takové pojetí dalšího vzdělávání (**I4**) odpovídá **profesionálnímu** přístupu.

---

¹ Např. resocializační pedagogika, etopedie, právo atd.

Zákon o sociálních pracovnících vymezí obecné podmínky dalšího vzdělávání a jeho rozsah. Konkrétně jsou navrženy dvě varianty:

- další vzdělávání 24 hod./rok a 12 hod./rok supervize,
- další vzdělávání 48 hod./rok, 12 hod./rok supervize, 8 hod./rok sebezkušenostní vzdělávání.

Další vzdělávání (**I4**) v zákonem stanoveném rozsahu je projevem **administrativního** pojetí sociální práce, nutnost dalšího vzdělávání jako takového odpovídá **profesionálnímu** přístupu.

Jak z výše uvedených variant vyplývá, věcný záměr navrhuje také počet hodin supervize, kterou by sociální pracovníci museli absolvovat. Druh a forma však zůstane na dohodě mezi sociálními pracovníky a supervizorem. Pojetí supervize (**I5**) jako nedílné součásti sociální práce vychází jak z **profesionálního**, tak **filantropického** přístupu.

Oblast 4: Akreditace

Tato část řeší dva typy akreditace – akreditace v oblasti dalšího vzdělávání a akreditace kvalifikačních vzdělávacích programů sociální práce.

Nutnost dalšího vzdělávání (**I4**) v akreditovaném vzdělávacím programu, která bude stanovená zákonem, je požadavkem jak v rámci **profesionálního**, tak **administrativního** pojetí sociální práce.

Úprava oblasti akreditace kvalifikačních vzdělávacích programů sociální práce „*je navržena z důvodu komplexního a jednotného uchopení odborného vzdělávání sociálních pracovníků pod gescí MŠMT.*“ Nabízí dvě varianty. První z nich je ponechání současného stavu, tedy aby sociální práci dále vykonávali absolventi takových studijních programů, v rámci kterých nezískali potřebné znalosti a kompetence. Druhá varianta stanoví nutnost studia v akreditovaném studijním programu sociální práce. Jeden z cílů zákona o sociálních pracovnících je, „*aby odborná způsobilost sociálního pracovníka byla naplňována v rámci vyššího odborného nebo vysokoškolského vzdělávání, získaná studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu akreditovaném pro sociální*

práci.“ Projev vlivu **profesionálního** pojetí sociální práce na vzdělávání (I4) je zde tedy jednoznačný.

Oblast 5: Profesní postavení sociálních pracovníků

Tato oblast upravuje možnosti profesního růstu sociálních pracovníků, které v dnešní době nejsou nikde zákonně upraveny. „*Profesní růst je chápán jako prohlubování znalostí, zkušeností a dovedností pro výkon profese na stávajícím pracovním místě.*“ Nejedná se zde tedy o kariérní růst nebo manažerský postup, není nijak spojen s hierarchií řízení v organizaci.

Věcný záměr profesního zákona nabízí dvě varianty: se dvěma a se třemi profesními stupni.

První varianta počítá se dvěma profesními stupni:

- všeobecný sociální pracovník,
- licencovaný sociální pracovník,

kdy pro stupeň první postačí splnění předpokladů pro výkon profese. Licencovaný sociální pracovník bude muset, kromě dalších podmínek, které nespádají pod stanovené indikátory, získat vzdělání „*minimálně na úrovni magisterského studia a dovednosti analyticko-koncepční v kontextu znalosti práva, ekonomie a sociologie.*“

Druhá varianta počítá se třemi profesními stupni:

- všeobecný sociální pracovník,
- sociální pracovník specialista,
- licencovaný sociální pracovník.

Postavení všeobecného sociálního pracovníka je stejné, jako u předchozí varianty. Specializaci je možné získat „*absolvováním specializačního teoretického i praktického celoživotního vzdělávání po praktickém ověření požadovaných kompetencí prostřednictvím složení komisionálně organizované specializační zkoušky.*“ Licencovaný sociální pracovník bude muset mít stejné vzdělání jako v předchozí variantě a licence bude získána „*absolvováním licenčního teoretického*

i praktického celoživotního vzdělávání po praktickém ověření požadovaných kompetencí prostřednictvím složení komisionálně organizované licenční zkoušky.“

Takto stanovené podmínky vzdělání a dalšího vzdělávání (**I4**) jsou projevem vlivu **profesionálního** pojetí sociální práce. Jiné indikátory v této oblasti nebyly identifikovány.

Oblast 6: Samostatný výkon profese

Věcný záměr profesního zákona se zabývá možností výkonu sociální práce také samostatně, jako tzv. svobodné povolání. „*Svobodné povolání, jako terminus technicus obecně, je určeno pro profese, jejichž výkon vyžaduje vysokou erudici a jejich podstatným rysem je značný dopad do zájmů jednotlivců a především veřejně chráněných zájmů.*“ Pokud by se sociální pracovník rozhodl pro takovýto způsob výkonu své činnosti, mohl by rychleji a pružněji reagovat na nastalé situace a lépe realizovat své nápady. V takovém případě by se jednalo o autonomii (**I3**) dle **profesionálního** pojetí.

Vliv **profesionálního** pojetí lze také vypožorovat v podmínkách pro samostatný výkon profese. Mezi ně patří odborná způsobilost dle zákona o sociálních pracovnících (**I4**) a nutnost zajištěné supervize (**I5**). Vzhledem k tomu, že typ supervize není specifikován, nelze s jistotou určit, zda se jedná o vliv **profesionálního** či **filantropického** pojetí.

Oblast 7: Pracoviště dobré praxe

Zavedení pracovišť dobré praxe jako výcvikového pracoviště, které by sloužilo k osvojování potřebných kompetencí pro výkon profese sociálního pracovníka, je možné označit za projev **profesionálního** pojetí sociální práce v ohledu vzdělání (**I4**). Jiné indikátory u této oblasti nebyly nalezeny.

Oblast 8: Profesní označení a jeho ochrana

Věcný záměr profesního zákona navrhuje stanovení podmínek pro možnost využití označení „sociální pracovník“. Právo na jeho využití by měla mít jen osoba, která bude zapsaná v registru sociálních pracovníků, a tedy bude ověřitelné, že má potřebnou kvalifikaci a splňuje podmínky pro výkon profese. Toto opatření by vedlo

k většímu odlišení od jiných pomáhajících profesí (**I1**) z hlediska **profesionálního** pojetí.

Oblast 9: Profesní komora sociálních pracovníků

Existence profesní komory je důležitým znakem profese a slouží k odlišení sociální práce od jiných pomáhajících profesí (**I1**). Samotná definice profesní komory směřuje k **profesionálnímu** pojetí sociální práce, kdy hovoří o jejím statutu „*jako odborné profesní a profesionální činnosti*“.

Indikátory se vyskytovaly především v kompetencích a působnosti profesní komory, mezi které patří „*stanovení podmínek profesního růstu sociálního pracovníka, zajišťování vzdělávání pro tyto účely*“ a „*ověřování kompetenčních předpokladů sociálních pracovníků v rámci procesu nabývání jednotlivých stupňů profesního postavení*“. Lze je označit za projev **profesionálního** pojetí sociální práce v oblasti vzdělávání (**I4**).

Dále věcný záměr profesního zákona hovoří o struktuře, financování a povinném či nepovinném členství v profesní komoře. Indikátory nebyly nalezeny.

7.3 Vyhodnocení nákladů a přínosů

V této kapitole věcného záměru profesního zákona jsou rozepsány náklady, které by s sebou zavedení výše popsaných opatření neslo. Nevyskytovaly se zde žádné definované indikátory.

7.4 Stanovení pořadí variant a výběr nejvhodnějšího řešení

7.4.1 Vyhodnocení variant z hlediska legislativní/nelegislativní povahy

Oblast odborné způsobilosti, celoživotního vzdělávání a profesního růstu je nutné řešit pouze legislativně, nelegislativně pouze dílčím způsobem. „*Z důvodu vymahatelnosti a závaznosti uvedených opatření (...) je nezbytné, aby byly upraveny v materiálu legislativní povahy...*“ Zákonem předepsané vzdělání (**I4**) může být projevem **profesionálního** i **administrativního** pojetí, na základě kontextu se však lze přiklonit více k **profesionálnímu**.

Legislativní způsob odpovědi na požadavek sjednocení podmínek, metodických postupů a systémových výkladů může být projevem **administrativního** pohledu na úkol sociálního pracovníka (**I2**).

Nutnost interdisciplinární a multidisciplinární spolupráce (**I6**) je projevem **profesionálního** pojetí sociální práce. „*Za účelem podpory spolupráce a tvorby lze aplikovat doporučené postupy MPSV, vydávané formou materiálů nelegislativní povahy (...), ustanovením v zákoně o sociálních pracovnících a novelizací právních norem vztahujících se k sociální práci.*“ V případě ustanovení povinnosti některý subjekt informovat by se jednalo o **administrativní** pojetí, z předloženého materiálu to však v tuto chvíli nevyplývá.

Z kapitoly vyplývá, že nejvhodnější variantou je právě přijetí zákona o sociálních pracovnících také z důvodu, že „*je nezbytné podpořit sociální práci jako svébytnou a autonomní profesi, a to formou úpravy podmínek jejího poskytování.*“ Jak už vyplývá z předchozích částí, přijetí by dopomohlo k odlišení sociální práce od jiných pomáhajících profesí (**I1**) z hlediska **profesionálního** pojetí.

7.4.2 Vyhodnocení variant věcné povahy

V této kapitole jsou znovu popsány oblasti a opatření, kterými lze v praxi dosáhnout cíle navrhované úpravy, a vyhodnoceny jejich přínosy. Vzhledem k tomu, že indikátory v těchto oblastech byly již rozepsány výše, práce se jimi dále nebude zabývat.

V kapitolách **Implementace doporučené varianty a vynucování, Přezkum účinnosti regulace, Konzultace a zdroje dat a Kontakt na zpracovatele RIA** se stanovené indikátory neobjevovaly.

7.5 Shrnutí dílčího cíle 1

V tabulce níže lze vysledovat rozložení počtu výskytu stanovených indikátorů podle jednotlivých pojetí. V těch případech, kdy nebylo možné jednoznačně určit, o jaké pojetí se jedná, byl započítán výskyt do všech z nich.

Tabulka 4: Počet výskytu jednotlivých indikátorů

Indikátor	Pojetí	Počet projevů
I1 – Odlišení od jiných pomáhajících profesí	Administrativní	0
	Profesionální	16
	Filantropický	0
	Aktivistický	0
I2 – Úkol sociálního pracovníka	Administrativní	4
	Profesionální	2
	Filantropický	0
	Aktivistický	2
I3 – Autonomie sociálního pracovníka	Administrativní	0
	Profesionální	6
	Filantropický	0
	Aktivistický	0
I4 – Vzdělání	Administrativní	5
	Profesionální	22
	Filantropický	0
	Aktivistický	0
I5 – Supervize	Administrativní	0
	Profesionální	3
	Filantropický	3
	Aktivistický	0

I6 – Spolupráce	Administrativní	2
	Profesionální	7
	Filantropický	0
	Aktivistický	0

V oblasti **odlišení sociální práce od jiných pomáhajících profesí** byly nalezeny pouze projevy profesionálního pojetí. Tento výsledek nebyl neočekávaný, vzhledem k faktu, že ostatní pojetí se specifikací oboru nezabývala, případně zabývala okrajově. Pouze profesionální pojetí smýšlí o sociální práci jako o specifické profesi.

Stanovení **úkolů sociálního pracovníka** tak jednoznačné nebylo. Administrativní pojetí se projevovalo ve snaze o standardizování postupů sociálního pracovníka v daných situacích. Z aktivistického pojetí poté vycházela obecná představa sociálního pracovníka jako někoho, kdo působí jako ochránce slabých nebo ohrožených, ale také zájmem o působení nejen na jedince, ale také na jeho sociální prostředí. Profesionální pojetí bylo zastoupeno především představou sociální práce jako komplexní činnosti. V rámci věcného záměru však převažoval zájem o standardizaci jednotlivých postupů, především kvůli snížení rizika výskytu dilemat v rámci praxe.

Oblast **autonomie** opět obsahovala pouze projevy profesionálního pojetí. Pokud se však jedná o autonomii v kontextu využívaných pojetí sociální práce, výskyt byl pouze okrajový.

Jednoznačná převaha vlivu profesionálního pojetí byla v oblasti **vzdělávání**. Zájem o zpřísnění kvalifikačních podmínek a tlak na další vzdělávání byl výrazný v celém reflektovaném dokumentu. Zákonem stanovená nutnost dalšího vzdělávání spadá také pod administrativní pojetí, v daném kontextu je však vliv profesionálního pojetí dominantní.

Věcný záměr zákona chápe **supervizi** jako nedílnou součást praxe sociálních pracovníků, kterou je nutné zajistit nejen pro zaměstnance, ale i v případě výkonu sociální práce jako svobodného povolání. Vzhledem k tomu, že nebyla blíže

specifikovaná forma supervize, může se jednat souběžně jak o profesionální, tak o filantropické pojetí.

Interdisciplinární a multidisciplinární **spolupráce** je dle věcného záměru profesního zákona nutná pro komplexní řešení klientovy situace. Tento způsob byl projevem profesionálního pojetí. Věcný záměr zákona však nestanoví přesně, jak by tato spolupráce měla vypadat. Pokud by byla legislativně předepsaná, směřovala by podmínka do pojetí administrativního.

8 Dílčí cíl 2) Zmapovat vývoj věcného záměru zákona v průběhu konzultačních procesů.

Hlavním cílem navrhované právní úpravy bylo „*podpořit odborný status sociálních pracovníků a prestiž oboru sociální práce, nikoliv řešit problémy jednotlivých odvětví jako například sociální služby, sociálně-právní ochrana dětí nebo sociální agendy ve veřejné správě.*“ Tento cíl zůstával neměnný pro obě verze konzultačního dokumentu.

8.1 Odlišení od jiných pomáhajících profesí

D1 definuje sociální práci jako „*činnost, která je součástí systémů sociální ochrany osob. Jejím předmětem je podpora zvládnutí obtížných životních situací klientů zprostředkováním změny problémových interakcí mezi klienty a subjekty v jejich sociálním prostředí působením na klienty, působením na subjekty v jejich sociálním prostředí a působením na průběh interakce mezi nimi.*“ Definice byla vytvořena pouze pro účely tohoto zákona, a to se snahou o takové vymezení, které by nebylo nutné měnit s ohledem na vývoj sociální práce.

D2 po konzultačních procesech poté nabídl kratší definici, která zní: „*Sociální práce je odborná pomáhající profese/činnost, jež je postavena na klíčových principech lidských práv a sociální spravedlnosti. Sociální práce využívá různé metody a techniky sociální práce, teorie lidského chování a sociálních organizací.*“ Současně také o sociálních pracovnících hovoří jako o kvalifikovaných pomáhajících odbornících/profesionálech.

V průběhu vývoje tedy **D2** provedl krok k jasnějšímu odlišení sociální práce od jiných pomáhajících profesí. Nezařazuje činnost do systému, ale vyčleňuje jí jako samostatnou profesi. V oblasti **I1** oba dokumenty směřovaly k **profesionálnímu** pojetí sociální práce ve snaze specifikovat činnost, v **D2** je pak tento přístup výraznější.

8.2 Úkol sociálního pracovníka

D1 popisuje úkol sociálního pracovníka poměrně široce. Uvádí podrobně výčet jednotlivých činností, kterým by se měl sociální pracovník obecně věnovat. Agendy

popsané v **D1** jej řadí k **profesionálnímu** přístupu s prvky **aktivistického**. Vnímání sociálního pracovníka jako osoby, která „na základě komplexního posouzení životní situace jedince, rodiny, skupiny nebo komunity koncipuje, realizuje a vyhodnocuje pomáhající intervenci“ a dále „je kvalifikovaným odborníkem, který vykonává komplexní agendy nebo zajišťuje intervence v systémech, které jsou upraveny ve speciálních právních předpisech včetně podmínek upravujících nároky na jeho speciální odbornost“ jasně vychází z **profesionálního** přístupu.

Prvky **aktivistického** pojetí jsou zřetelné v zaměření se na ovlivňování sociálního prostředí jedinců. Sociální pracovník „identifikuje podmínky a události, které v rámci životní situace konkrétního jedince, rodiny, skupiny nebo komunity vyvolávají nesnáze v interakcích se subjekty v sociálním prostředí na "mikro", "mezzo" a "makro" úrovni...“ a „rozpoznává potřeby jedince, rodiny, skupiny nebo komunity, jejichž uspokojování je ohroženo v interakci se subjekty v sociálním prostředí“. **D1** se zde opírá o sociálně ekologický model sociální práce.²

D2 od takového výčtu činností upustil, uvádí jej pouze jako příklad v doprovodném textu. Text je stejný jako v **D1**.

V dalších částech (část druhá u **D1**, část třetí u **D2**) obsahují konzultační dokumenty rozdělení sociálních pracovníků do tří stupňů: sociální pracovník všeobecný, sociální pracovník specialista a licencovaný sociální pracovník.³ U každého stupně jsou popsány jejich činnosti. Stejně jako výše se zde objevují pojetí **profesionální** a **aktivistické**, dle stanovených indikátorů pouze však u činnosti sociálního pracovníka všeobecného. U **D1** se jedná o:

- „komplexní posuzování a vyhodnocování příčin (...) problémových interakcí na úrovni klientů i jejich sociálního prostředí, stejně jako jejich zdrojů a kapacity pro řešení v rámci systémů sociální ochrany osob“
(**profesionální a aktivistické** pojetí),

---

² Sociálně ekologický model sociální práce vidí člověka jako součást jeho prostředí, nevyčleňuje jej či nestaví do opozice, ale naopak akcentuje jejich provázanost a nerozlučnost. Blíže např. Bartelett (1970), Bronfenbrenner (1979), Kovařík (2007) (dle Matoušek, 2013).

³ **D1** po vzoru Švédska pro licencovaného sociálního pracovníka navrhuje také označení *socionom*. **D2** po následné kritice od tohoto návrhu upustil.

- „vytváření předpokladů pro soulad mezi soužitím komunit a společnosti s využitím metod sociální práce na základě komplexního posouzení životní situace jedince, rodiny, skupiny nebo komunity koncipování, realizace a vyhodnocování pomáhající intervence...“ (**profesionální a aktivistické** pojetí),
- „spolupráce s návaznými službami při řešení životní situace klientů“ (**profesionální** pojetí),
- „výkon komplexních agend nebo zajišťování intervence v systémech, které jsou upraveny ve speciálních právních předpisech...“ (**profesionální** pojetí),
- „účastní se přípravy, tvorby a zkoumání efektivity systémů a nástrojů sociální podpory osob, které tvoří součást institutů sociální ochrany, v případě, že tyto nástroje selhávají, iniciuje jejich změnu“ (**aktivistické** pojetí).⁴

Úprava těchto činností v **D2** vedla k tomu, že téměř neobsahují prvky **aktivistického** pojetí. Méně se zmiňuje sociální prostředí jako takové a především o jeho ovlivňování. K **profesionálnímu** pojetí se řadí následující činnosti:

- „posuzuje životní situace klientů, tedy vliv sociální události nebo kombinací sociálních událostí, které jsou předmětem objednávky klienta, nebo jsou rozpoznány sociálním pracovníkem,...“,
- „na základě komplexního posouzení životní situace společně s klienty (...) koncipuje, realizuje a vyhodnocuje pomáhající intervenci, ...“,
- „využívá metody a techniky sociální práce a multidisciplinární spolupráce“.

Do aktivistického pojetí spadá podobně jako u **D1** „účastní se přípravy, tvorby i zkoumání efektivity systémů a nástrojů sociální podpory klientů, (...) a to jak na úrovni praktické činnosti a přímé sociální práce, tak na úrovni legislativní, systémově-koncepční a odborné.“

---

⁴ Tuto činnost může sociální pracovník všeobecný dle D1 vykonávat pouze pod dohledem sociálního pracovníka specialisty. D2 od této podmínky u ekvivalentní činnosti upustila.

V **D2** je také krok k **administrativnímu** pojetí sociální práce. Šestá část dokumentu obsahuje zmocňující ustanovení, dle kterého „*Ministerstvo vydá vyhlášku ke standardizaci sociální práce (konkrétní standardy pro činnosti ve stanovené oblasti).*“

V oblasti úkolu sociálního pracovníka tedy posun od **D1** k **D2** znamenal posun více k **profesionálnímu** pojetí a k omezování prvků **aktivistického** pojetí. V jednotlivých činnostech je znatelně menší důraz na práci se sociálním prostředím a na jeho ovlivňování. Objevují se také prvky pojetí **administrativního**.

8.3 Autonomie sociálního pracovníka

Pojetí sociální práce dle Libora Musila se zabývají pouze autonomií ve smyslu vedení intervence s klientem a touto optikou je také pojmána při reflexi projevů těchto pojetí.

D1 i **D2** dávají sociálnímu pracovníkovi plnou autonomii při identifikování obtížné životní situace klientů, rozpoznávání jejich potřeb a plánování, realizování a vedení intervence.

D1 tuto autonomii obsahuje už v samotném výčtu činností sociálního pracovníka. „*Sociální pracovník je osoba, která: identifikuje podmínky a události, které (...) vyvolávají nesnáze v interakcích se subjekty v sociálním prostředí; rozpoznává potřeby (...) jejichž uspokojování je ohroženo; na základě komplexního posouzení životní situace (...) koncipuje, realizuje a vyhodnocuje pomáhající intervenci.*“ Dále se jí zabývá v později v seznamu činností sociálního pracovníka všeobecného, který „*samostatně vykonává tyto činnosti: aktivní vyhledávání a monitorování situací, ve kterých dochází k problémům (...); komplexní posuzování a vyhodnocování příčin těchto problémových interakcí (...) stejně jako jejich zdrojů a kapacity pro řešení...*“

Vzhledem k stručnějšímu popisu činností sociálního pracovníka se **D2** autonomií z pohledu stanovených indikátorů zabývá pouze v části věnující se sociálnímu pracovníkovi všeobecnému. Ten „*rozpoznává potřeby klientů (...); posuzuje životní situace klientů (...); na základě komplexního posouzení životní situace společně s klienty (...) koncipuje, realizuje a vyhodnocuje pomáhající intervenci,...*“

Jak **profesionální**, tak **aktivistické** pojetí dává sociálnímu pracovníkovi v průběhu intervenčního procesu autonomii v plné míře. Na základě projevů stanovených v tabulce nelze tedy s jistotou určit, o jaké pojetí se jedná. Lze však říct, že míra autonomie, kterou sociální pracovníci mají, je stejná u obou verzí konzultačního dokumentu.

8.4 Vzdělání

Třetí část **D1** je věnována odborné způsobilosti a dalšímu vzdělávání sociálních pracovníků. Potřebný minimální stupeň vzdělání je zde uváděn dle jednotlivých kategorií sociálních pracovníků. Sociální pracovník všeobecný a sociální pracovník specialista je dle **D1** odborně způsobilý, pokud dosáhl vyššího odborného vzdělání nebo vysokoškolského vzdělání v bakalářském nebo magisterském studijním programu, a to v oborech, které určí profesní komora ve spolupráci s ministerstvem. Licencovaný sociální pracovník (socioonom) potřebuje absolvovat magisterské nebo doktorandské studium, nebo absolvovat rigorózní řízení, habilitovat se nebo být jmenován profesorem v určeném oboru vzdělávání.

D1 dále předepisuje povinnost dalšího vzdělávání sociálních pracovníků, a to v rozsahu nejméně 24 hodin za kalendářní rok. Jako možné formy dalšího vzdělání uvádí:

- *„specializační vzdělávání zajišťované vysokými školami a vyššími odbornými školami navazující na získanou odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka,*
- *účast v kurzech s akreditovaným programem,*
- *odborné stáže,*
- *účast na školicích akcích,*
- *účast na konferencích.“*

D2 se odbornou způsobilostí zabývá stručněji. Odborně způsobilý sociální pracovník je ten, který dosáhl vyššího odborného vzdělání, bakalářského studijního programu nebo magisterského studijního programu. Je zde však již konkrétně stanoveno, že se musí jednat o obor sociální práce. Licencovanému sociálnímu pracovníkovi jsou stanovené stejné podmínky jako v **D1**.

D2 také obsahuje povinnost dalšího vzdělávání, a to ve stále stejném rozsahu 24 hodin.

Podmínky na stupeň vzdělání jsou tedy v obou dokumentech totožné. Obor je však v **D2** přísněji stanoven. V obou verzích se však jedná o jasné **profesionální** pojetí sociální práce.

8.5 Supervize

D1 definuje supervizi jako organizovanou „*příležitost k reflexi, která se zaměřuje na různé aspekty pracovní situace, s cílem zkvalitnit práci a podpořit profesní růst pracovníka.*“ Povinnost supervize však stanoví pouze okrajově v části zabývající se profesní komorou, kde ukládá členům komory povinnost „*vykonávat přímé činnosti sociální práce pod supervizí.*“ Dále se jí však **D1** nezabývá.

D2 definici doplňuje o důležitost supervize při prevenci syndromu vyhoření. Ukládá zaměstnavatelům povinnost zabezpečit a uhradit sociálním pracovníkům externí supervizi, a to v rozsahu minimálně 12 hodin ročně. Druh, formy a podmínky supervize poté dojednávají sociální pracovníci, zadavatelé supervize nebo nadřízení se supervizorem.

Jak z předchozího textu vyplývá, **D1** povinnost zaměstnavatelů zabezpečovat sociálním pracovníkům supervizi neukládá. Takto by se mohlo jednat o projev **administrativního** pojetí. V doprovodném textu však zmiňuje, že je nedílnou součástí sociální práce, což značí buď **profesionální**, nebo **filantropické** pojetí, v závislosti na formě supervize.

D2 řadí supervizi mezi další vzdělávání a v doprovodném textu zůstává zmíněná nedílnost. Opět však s jistotou nelze určit, zda se jedná o projev **profesionálního** nebo **filantropického** pojetí sociální práce.

8.6 Spolupráce

D1 se spoluprací sociálních pracovníků s jinými obory zabývá spíše v návaznosti na jiné úkoly. Sociální pracovník „*vytváří předpoklady pro soulad mezi soužitím jednotlivců, skupin, komunit a společnosti s využitím metod sociální práce a komunikace mezi subjekty v rámci multidisciplinární spolupráce s cílem dosáhnout co nejkomfortnější kvality soužití a života.*“ Jednou z činností sociálního pracovníka

všeobecného je „*spolupráce s návaznými službami při řešení životní situace klientů.*“ Podrobněji tyto formy popsány nejsou, a to ani v doprovodném textu. Mezioborová spolupráce se ale předpokládá.

D2 se o spolupráci zmiňuje jen jednou, a to u činností sociálního pracovníka všeobecného, který „*využívá metody a techniky sociální práce a multidisciplinární spolupráce.*“ Toto není překvapivé, vzhledem k faktu, že D2 upustil od podrobné definice sociálního pracovníka i s jeho úkoly.

Přestože ani jeden dokument tedy podrobněji nestanoví podmínky multidisciplinární spolupráce, dá se říct, že s ní obě verze počítají a směřují tedy k **profesionálnímu** pojetí sociální práce. O žádném vývoji nebo proměnách v této oblasti se však hovořit nedá.

8.7 Shrnutí dílčího cíle 2

Na základě komparace dvou verzí konzultačního dokumentu nelze v jednotlivých oblastech vysledovat výrazné změny v pojetích sociální práce, ke kterým v rámci jednotlivých oblastí směřovaly.

Jediná výrazná změna v pojetí byla vysledována v oblasti **I2** – úkolu sociálního pracovníka. V **D2** zde téměř vymizelo **aktivistické** pojetí sociální práce, v některých částech se však objevily prvky pojetí **administrativního**.

Tabulka 5: **Dominantní pojetí sociální práce v jednotlivých verzích konzultačního dokumentu**

Indikátor	Dokument	Pojetí
I1 – Odlišení od jiných pomáhajících profesí	D1	profesionální
	D2	profesionální
I2 – Úkol sociálního pracovníka	D1	profesionální, aktivistické
	D2	profesionální, administrativní
I3 – Autonomie sociálního pracovníka	D1	profesionální, aktivistické
	D2	profesionální, aktivistické

I4 – Vzdělání	D1	profesionální
	D2	profesionální
I5 – Supervize	D1	profesionální, filantropické
	D2	profesionální, filantropické
I6 – Spolupráce	D1	profesionální
	D2	profesionální

Jak z tabulky vyplývá, obě verze dokumentu směřovaly k **profesionálnímu** pojetí sociální práce. Tento poznatek koresponduje s výsledkem dílčího cíle 1. Zapracování kritiky, která vzešla z konzultačního procesu, nevedla k výrazným změnám ve sledovaných oblastech.

9 Dílčí cíl 3) Zhodnotit reflexe věcného záměru v literatuře

Tvorba zákona o sociálních pracovnících je důležitým tématem pro všechny aktéry v oblasti sociální práce. Není tedy překvapivé, že vzniklo mnoho článků reagujících na připravovaný dokument, a to jak pozitivně, tak negativně.

Souhlasné

Rizika a přínosy zákona pro sociální pracovníky? Ne úplně dobře položená otázka!

Autor: Libor Musil

Zveřejněno: duben 2014

Článek reaguje na kritiku konzultačního dokumentu, která je z velké části obsažena v textech Černého a Šveřepy z jara 2014 (viz níže). Riziky a přínosy se zabývá s ohledem na klienty, na které v rámci diskuzí nebývá brán ohled. Obhajuje vznik profesní komory, jejíž uzákonění by sociálním pracovníkům umožnilo lépe kontrolovat podmínky výkonu profese, a tím pádem umožnilo lépe řešit životní situace klientů. Rizika a přínosy pro klienty tedy musí být zahrnuty do diskuze.

Argumenty: Profesní komora dá sociálním pracovníkům větší autonomii při výkonu činnosti.

Mediální kauzy sociální práce, jejich rizika a příležitosti

Autor: Radka Janebová

Zveřejněno: leden 2015

Autorka se zabývá vlivem mediálních kauz souvisejících se sociální prací. Kritika postupů sociálních pracovníků ze strany veřejnosti vede dle autorky ke snaze politiků standardizovat tyto postupy, čímž získají možnost situaci lépe kontrolovat. Problém standardizace však spočívá v tom, že není možné flexibilně reagovat na situaci a využít plně odbornost sociálních pracovníků.

Velká část textu se zabývá kauzami, které byly spojeny s neetickým vystupováním sociálních pracovníků. Konkrétně se jednalo o porušení mlčenlivosti a o dehonestující vyjadřování se o klientech. Pro efektivní řešení podobných situací a pro možnost garantování kvality poskytovaných služeb by bylo nutné mít systém

sankcí či kárných mechanismů. V případě zavedení profesního zákona by se podobnými otázkami zabývala Etická komise s disciplinární pravomocí, která by působila v rámci Profesní komory sociálních pracovníků. Etická komise by také mohla usnadnit legitimizování postupů sociálních pracovníků.

Argumenty: Etická komise Profesní komory sociálních pracovníků jako protiváha standardizačním tendencím. Profesní zákon bude přínosem pro legitimizaci postupů sociálních pracovníků.

Zasad'te se o svá práva podporou zákona o sociálních pracovnících, protože práva chudých, bezmocných a utlačovaných levici v Česku nezajímají

Autor: Radka Janebová

Zveřejněno: březen 2015

V článku autorka upozorňuje na skutečnost, že ačkoliv se téměř každý může v některou chvíli stát klientem sociálních pracovníků, laická veřejnost si není vědoma probíhající tvorby zákona o sociálních pracovnících. Opakuje argument, který byl již uveden v předchozím článku, tedy že neexistují sankční mechanismy pro sociální pracovníky, pokud přímo neporuší zákon. Současně ale také poukazuje na fakt, že sociální pracovníci při výkonu své praxe nemají oporu, pokud svou praxi chtějí „dělat dobře“. Jako taková opora by měla sloužit profesní komora.

Autorka upozorňuje na odbornost sociální práce a nutnost specifického vzdělání pro její výkon. Dále kritizuje situaci, kdy za kvalitu služeb sociální práce bojují pouze sociální pracovníci, ačkoliv by to měl být zájem všech občanů. Návrh profesního zákona není podporován žádnou levicovou stranou, od které by se zájem dal spíše očekávat.

Argumenty: Profesní zákon garantuje potřebné vzdělání pro kvalitní výkon sociální práce. Profesní komora poskytne sociálním pracovníkům oporu.

Nesouhlasné

Blog Jana Černého: Požárně-sociální hlásiče

Autor: Jan Černý

Zveřejněno: únor 2014

Článek Jana Černého, je silně kritický. První představený konzultační dokument označuje za „ostudu profese.“ Zákonem se zabývá z hlediska financí. Hovoří o

výrazném prospěchu, který v případě prosazení budou mít vzdělavatelé v sociální práci, tedy vysoké školy a firmy, které nabízejí další vzdělávání.

Autor dále kritizuje způsob, kterým probíhala diskuzní setkání uspořádaná před zpracováním dokumentu. Jako problematický také vnímá způsob podávání připomínek online, který byl špatně dostupný a neintuitivní. Zpracování podaných připomínek je nedostačující a uspěchané.

Poslední bod kritiky směřuje k cíli, který byl v **D1** vytyčen, tedy podpořit prestiž profese, a to v tom smyslu, že prestiž nemůže být stanovena zákonem.

Argumenty: Jednostranný prospěch vzdělavatelům. Netransparentní konzultační proces. Nemožnost uměle zvýšit prestiž profese zákonným opatřením.

Návrh zákona o sociálních pracovnících je z hlediska oboru nežádoucí

Autor: Milan Šveřepa

Zveřejněno: březen 2014

Jedná se opět o silně kritický článek. Profesní zákon je dle autora potřeba odmítnout, protože „*odvádí pozornost od účelu sociální práce a posiluje její vnitřní štěpení.*“ Stejně jako Jan Černý, i Šveřepa zastává názor, že profesní zákon nepřinese sociálním pracovníkům autoritu a uznání. Nízkou společenskou prestiž dává za vinu samotným sociálním pracovníkům, kteří se spíše zaměřují sami na sebe, než aby se viditelně věnovali řešení sociálních problémů. Jejich vliv na společnost je poté nepatrný.

Dle autora je z dokumentu citelná snaha sociálních pracovníků vyrovnat se zdravotnickým profesím. Navrhuje jiné oblasti, ve kterých by se sociální pracovníci měli vymezovat vůči jiným oborům (aktivní politika nezaměstnanosti, sociální péče).

V článku je vyjádřen nesouhlas s navrženým hierarchickým řádem sociálních pracovníků, který povede k dalšímu štěpení uvnitř profese a vymezuje se proti upřednostňování teoretické stránky sociální práce nad praktickou. Sociální práce je dle autora primárně praktickou disciplínou.

Argumenty: Neschopnost zákona přinést sociální práci uznání. Zaměření zákona na nevhodně zvolené oblasti. Problematické chápání sociální práce.

Komora jen zvýší skupinové sobectví v sociální

Autor: Daniel Hůle

Zveřejněno: leden 2015

Úvodem článku autor zmiňuje, že se ztotožňuje s názory autorů Černého a Šveřepy, obzvláště v oblasti motivů, které vedly ke vzniku zákona a profesní komory. Hovoří o nadměrné administrativě vycházející ze zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Sociální pracovníci musí naplňovat často přehnané standardy a vykazovat indikátory, které se velmi často mění. Na budování prestiže sociální práce tedy pracovníkům dle autora nezbyvá čas ani síla.

Jak vyplývá z názvu článku, autor se zaměřuje především na profesní komoru. Pro její vznik vidí dvě motivace. První z nich jsou individuální ambice jednotlivců, kteří by z její existence mohli profitovat. Druhá je na straně exekutivy, která si od přesunutí zodpovědnosti na komoru slibuje řešení problémů v profesi. Za příklad nefunkčnosti uvádí komoru exekutorskou. Jako další problematickou situaci zmiňuje vysokou stratifikaci komory lékařské. Stejného výsledku se obává u sociálních pracovníků. Jako příklad stratifikace v sociální práci uvádí rozdělení sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách dle zákona č. 108/2006 Sb.

Autor vyjadřuje obavu, že profesní komora nepřispěje ke zvýšení prestiže. Vyzývá sociální pracovníky k tomu, aby přestali řešit své společenské uznání a zaměřili se více na podstatu své práce, za kterou označuje pomoc chudým a ohroženým.

Argumenty: Profesní komora jako nefunkční instituce. Stratifikace sociálních pracovníků vede ke štěpení profese. Neschopnost zákona zvýšit prestiž profese.

Český zákon o sociálních službách není špatný

Autor: Alena Michutová

Zveřejněno: březen 2015

Autorka reaguje na článek Janebové „Zasad'te se o svá práva podporou zákona o sociálních pracovnících, protože práva chudých, bezmocných a utlačovaných levici v Česku nezajímají“ z března 2015. Odmítá její tvrzení, že sociální pracovníci nemají legislativní oporu a hovoří o dostatečnosti zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a prováděcí vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. Tyto předpisy jsou dostatečné jak pro

kontrolu kvality, tak pro zajištění potřebného vzdělání. Obzvláště v oblasti vzdělání kritizuje Janebovou, že podmínky stanovené výše zmíněným zákonem nebere v potaz, případně záměrně zamlčuje.

Profesní zákon v takové podobě, v jaké je navrhován, nevidí jako přínos pro praxi, ale jako lobby vzdělávacích agentur, které by z něj mohly profitovat. Dle autorky nic klientům nepřinese, a proto se o jeho zavedení levicové strany nesnaží.

Argumenty: Profesní zákon není potřeba, současná legislativa je dostatečná.
Profesní zákon jako zdroj prospěchu vzdělavatelů.

Neutrální

Glosa: Dnešní situace okolo profesního zákona není z pohledu „diskusí kolem“ ničím nová

Autor: Roman Baláž

Zveřejněno: květen 2014

Článek se zabývá diskuzí na téma profesního zákona. Autor hovoří o třech skupinách lidí, kteří se vyjadřují ke vzniklému konzultačnímu dokumentu. První skupina jsou ti, kteří nevidí přínos a zákon by vnímali pouze jako přítěž pro svou každodenní praxi. Současně ale zmiňují potřebnost pro jiné skupiny sociálních pracovníků. Druhá skupina zákon jasně odmítá, zabývá se prospěchem zájmových skupin, především „vzdělavatelů“ v sociální práci, o nichž jsou přesvědčeni, že na jejich popud zákon vzniká. Třetí skupina zde vidí možnost něco změnit a aktivně se o to snaží účastí v konzultačních procesech. Právě k této aktivitě se autor snaží svým článkem vyzývat.

Argumenty: Aby byl zákon funkční, je potřeba, aby se do konzultačních procesů zapojilo více stran.

9.1 Shrnutí dílčího cíle 3

Z osmi zkoumaných článků byly tři podporující vznik profesního zákona. Jednalo se o texty Radky Janebové a Libora Musila. Svými argumenty podporují vznik profesní komory jako instituce, která bude sociálním pracovníkům oporou při bránění a prosazování jejich zájmů, a také jim dá možnost lépe kontrolovat podmínky pro výkon své činnosti. Stejně tak by profesní komora (prostřednictvím Etické komise)

mohla hodnotit postupy při výkonu profese, a tím napomoci k jejich legitimizaci, případně také udělovat sankce. Sankční mechanismus specifický pro sociální pracovníky je něco, co v současné právní úpravě chybí. Radka Janebová také dále upozorňuje na potřebu zpřísnění kvalifikačních požadavků pro výkon profese. Přijetí profesního zákona by tím pádem přispělo k rozvoji kvality poskytování sociálních služeb.

Články nesouhlasné se ve výzkumném vzorku objevily čtyři. Je možné je rozdělit do dvou kategorií. Na ty, které odmítají profesní zákon v takovém znění, v jakém byl předložen, a poté ty, jenž zpochybňují potřebnost nové právní úpravy jako takové.

První kategorie obsahuje články autorů Jana Černého, Milana Šveřepy a Daniela Hůleho. Společným argumentem autorů je neschopnost profesního zákona přinést sociální práci uznání a zvýšit její prestiž. Tu nelze předepsat zákonem, ale sociální pracovníci by jí měli dosáhnout sami skrz zaměření se na svou práci a prokazatelné výsledky. Vyjádřen je také nesouhlas se stratifikací sociálních pracovníků. Výsledkem zavedení těchto kategorií by byla nejednotnost uvnitř profese a její štěpení. Profesní komora, jejíž užitečnost je jedním z hlavních argumentů v souhlasných člancích, je označena za instituci, která nemůže být funkční v takové podobě, v jaké je navrhována.

Do druhé nesouhlasné kategorie spadá článek Aleny Michutové. Jedná se o článek reakční, kterým se vyjadřuje k textu Radky Janebové. Autorka odmítá potřebu jakékoliv nové právní úpravy, přičemž čerpá ze získaných zkušeností v rámci praxe. Současná úprava v podobě zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách je dostatečná k zajištění kvality poskytovaných sociálních služeb.

V obou kategoriích nesouhlasných článků se také objevuje argument, že zavedení profesního zákona a přísnějších kvalifikačních předpokladů povede k jednoznačnému prospěchu vzdělavatelů v sociální práci.

Na základě výzkumu můžeme tvrdit, že mezi hlavní odpůrce zákona patří lidé, kteří jsou zaměstnání v segmentu sociálních služeb. Dva ze tří autorů pracují v nestátní neziskové organizaci Člověk v tísni. Jan Černý jako ředitel programu sociální integrace a Daniel Hůle jako vedoucí programu Kariérní a pracovní poradenství (2013) Alena Michutová zmiňuje v článku svou praxi v sociálních službách, neuvádí

však, na jaké pozici. Milan Šveřepa nyní pracuje jako ředitel v Centru podpory transformace, o. p. s. (2014).

Text Romana Baláže nebylo možné vyhodnotit jako souhlasný či nesouhlasný. Autor se vyjadřuje především k procesu tvorby zákona a vyzývá k větší aktivitě a zapojení se do konzultačních procesů. Pouze tak bude možné vytvořit funkční zákon.

10 Shrnutí výzkumné části

Z prvního dílčího cíle vyplývá, že nejvíce se věcný záměr zákona o sociálních pracovnících přibližoval takovému pojetí sociální práce, který Libor Musil označil za profesionální. Ten měl převahu v oblastech odlišení sociální práce od jiných pomáhajících profesí, autonomie sociálních pracovníků, vzdělávání a spolupráce. Nejednoznačné výsledky byly v oblastech stanovení úkolu sociálního pracovníka a supervize. Ne všechna témata však měla ve věcném záměru stejné zastoupení. Nejvíce prostoru bylo věnováno (a tím pádem nejvíce projevů bylo odhaleno) v oblastech odlišení od jiných pomáhajících profesí a vzdělání.

Nejvíce různých pojetí sociální práce se prolínalo u představy, jaký by měl být úkol sociálního pracovníka. Mísilo se zde pojetí aktivistické, profesionální a administrativní.

Jak vyplývá z tabulky 5 uvedené u shrnutí druhého dílčího cíle, obě verze pracovních dokumentů a jejich doprovodných textů směřovaly k profesionálnímu pojetí sociální práce, u žádné z nich ale nebylo výlučné. **D1** obsahoval oproti **D2** více projevů aktivistického pojetí sociální práce, oproti tomu **D2** zavedl některé prvky z pojetí administrativního. Posun však nebyl výrazný a výsledek korespondoval s výsledkem dílčího cíle 1.

U všech dokumentů zkoumaných v rámci dílčího cíle 1 a 2 byla problematická otázka supervize. Zmiňovaly ji jako nedílnou součást sociální práce, a to jak pro zaměstnance organizací, tak i v případě samostatného výkonu profese. V žádném dokumentu nicméně nebyla specifikována její forma. Nebylo tedy možné určit, zda se jedná o projev profesionálního či filantropického pojetí, neboť obě z nich supervizi vyžadují, každé však v jiné formě.

Z článků, které byly zkoumány v rámci dílčího cíle 3 vyplynulo, že texty podporující vznik profesního zákona obhajují také potřebu profesní komory. Jejím úkolem by bylo poskytování opory sociálním pracovníkům a hodnocení postupů, případně udílení sankcí, neboť sociální práce nemá specifické sankční mechanismy. Dále podporují zpřísnění kvalifikace nutné pro výkon sociální práce. Oproti tomu autoři, kteří se zavedením profesního zákona nesouhlasí, argumentují, že tyto přísnější

požadavky povedou k jednoznačnému prospěchu vzdělavatelů. Stejně tak profesní komoru vnímají jako nefunkční instituci. Nejčastěji však pracovali s argumentem, že prestiž sociální práce nelze předsat zákonem, ale je potřeba získat ji prostřednictvím prokazatelných výsledků.

Při tvorbě výzkumného vzorku pro třetí dílčí cíl se mi bohužel potvrdilo jedno z vytyčených rizik výzkumu. Do skupiny neutrálních článků by bylo vhodné zařadit také text Radky Janebové a Radka Sudy „Pomůže rozvoji sociální práce nová právní úprava?“, který vyšel v čísle 4/2013 časopisu Sociální práce / Sociálna práca. Ačkoliv svým datem vydání nespadá do stanoveného rozsahu, obsahuje podněty, které by pro výzkum mohly být relevantní. Dále by také mohlo být zajímavé zařazení článků, které vyšly v časopise Nový prostor.

Závěr a diskuze

Hlavním cílem práce bylo reflektovat návrh zákona o sociálních pracovnících a proces jeho tvorby. Za tímto účelem bylo provedeno výzkumné šetření kvalitativní metodou studia dokumentů a jejich následné reflexe. Domnívám se, že stanoveného hlavního cíle bylo dosaženo.

Profesní zákon by podle předkladatelů měl vést ke zvýšení kvality výkonu sociální práce a její garance v rámci proklientského přístupu k jejím uživatelům. Jeho schválení by bylo krokem k profesionalizaci, a tento závěr se potvrdil při vyhodnocování mého výzkumného šetření. V pěti ze šesti stanovených oblastí převládaly prvky profesionálního pojetí sociální práce. Nejvýrazněji se projevoval u tématu odlišení od jiných pomáhajících profesí a vzdělávání. Nejrozporuplnější ale byla samotná oblast úkolu sociálního pracovníka. Ten by měl být kombinací aktivisty, který působí jako ochránce slabých a ohrožených a pracuje s jejich sociálním prostředím, profesionála samostatně plánujícího a realizujícího intervenci, ale také osoby, která bude využívat zavedených a standardizovaných postupů podobně, jako by tomu bylo u administrativního pojetí.

Omezení aktivistických prvků a větší příklon k profesionalitě bylo možné vysledovat i při srovnání verzí pracovních dokumentů. Snahy profesionalizovat sociální práci se ale i v průběhu jejího historického vývoje setkávaly s kritikou, a z mého výzkumu vyplývá, že mezi lidmi, kteří se v oboru pohybují, panují rozporuplné názory jak o potřebnosti, tak i o podobě nové právní úpravy. Mezi odpůrci nejčastěji zazníval argument, že zákonem nelze označit profesi za prestižní a také, že skupinou lidí, kteří by z něj měli největší prospěch, jsou vzdělavatelé a ne klienti. Vzhledem k tomu, že právě vzdělání sociálních pracovníků bylo jedním ze stěžejních témat návrhu zákona a byla mu věnována jeho nemalá část, můžeme zde vidět souvislost.

Z hlediska studovaného oboru vnímám přínos mé diplomové práce především v možnosti seznámit se s kontextem, ve kterém věcný záměr zákona vznikl, a také k pochopení způsobu, jakým může pomoci k profesionalizaci sociální práce. Sama se poté nabízí otázka do diskuze, zda může zákon v navrhované podobě takový výsledek mít. Verze materiálu, která byla předložena k projednání, a ze které jsem

vycházel při zpracování svého výzkumu, je ke dni odevzdání práce zařazena do evidence Odboru vládní agendy Úřadu vlády ČR. Ačkoliv tedy legislativní práce pokračují, ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová požádala o stažení z Plánu legislativních prací Vlády ČR a předložení až vládě nově ustavené. Při plánovaném předložení v září roku 2017 by předpokládaný termín nabytí účinnosti byl červen roku 2018 (Vláda, 2016). Odpověď na otázku tedy nedostaneme dříve než v průběhu následujícího roku.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Pojetí role, zaměření a činnosti sociálního pracovníka, která jsou typická pro různá pojetí „sociální práce“ v praxi	27
Tabulka 2: Modely způsobů praxe v sociální práci podle Banks	29
Tabulka 3: Transformační tabulka k dílčím cílům.....	34
Tabulka 4: Počet výskytu jednotlivých indikátorů	51
Tabulka 5: Dominantní pojetí sociální práce v jednotlivých verzích konzultačního dokumentu	60

Seznam použité literatury

ARMSTRONG, Michael. *Řízení lidských zdrojů: nejnovější trendy a postupy*. Praha: Grada, 2007. 800 s. ISBN 978-80-247-1407-3.

BALÁŽ, Roman. *Glosa: Dnešní situace okolo profesního zákona není z pohledu „diskusí kolem“ ničím nová* [online]. 2014 [cit. 2017-02-07]. Dostupné z: <http://socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=0&clanek=201>

BANKS, Sarah. *Ethics and values in social work. 3rd ed.* New York: Palgrave Macmillan, 2006. 218 s. ISBN 140399420x.

Centrum podpory transformace, o.p.s.. Kontakty. *CPT: Podporujeme transformaci! Společnost pro deinstitucionalizaci sociálních a zdravotních potřeb* [online]. 29. 5. 2014 [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: <http://www.podporatransformace.cz/?p=287#more-287>

ČERNÝ, Jan. *Blog Jana Černého: Požárně-sociální hlásiče* [online]. 2014 [cit. 2017-02-07]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/cs/clanky/blog-jana-cerneho-pozarne-socialni-hlasice>

Člověk v tísní, o.p.s. © 2013. Kontakty. *Člověk v tísní* [online] [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/cs/kontakty?section=67>

Etika sociální práce – principy. Návrh, přijatý valným shromážděním IFSW (Mezinárodní federace sociálních pracovníků) Adelaide, Austrálie, 29. 9. – 1. 10. 2004. Adelaide, 2004.

FALTYSOVÁ, Andrea, Radek SUDA a Melanie ZAJACOVÁ. *Věcný záměr zákona o sociálních pracovnících* [online]. 11. 1. 2016. 102 s [cit. 2016-12-22]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=RACKA63JSTAA>

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.

HŮLE, Daniel. *Komora jen zvýší skupinové sobectví v sociální* [online]. 2015 [cit. 2017-02-07]. Dostupné z: <http://socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=697>

iPodnikatel.cz - Portál pro podnikatele © 2011 - 2014. Jak zvládnout podnikání jako zkušený profesionál. *IPodnikatel.cz: Portál pro začínající podnikatele* [online]. 24. 8. 2011 [cit. 2017-02-03]. Dostupné z:

<http://www.ipodnikatel.cz/Management/jak-zvladnout-podnikani-jako-zkuseny-profesional.html>

JANEBOVÁ, Radka. *Teorie a metody sociální práce - reflexivní přístup*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 120 s. ISBN 978-80-7435-374-1.

JANEBOVÁ, Radka. Zasaďte se o svá práva podporou zákona o sociálních pracovnících, protože práva chudých, bezmocných a utlačovaných levici v Česku nezajímají. *Internetový deník www.blisty.cz* [online]. Praha: Občanské sdružení Britské listy, 2015 [cit. 2017-03-12]. ISSN 1213-1792. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/76813.html>

JANEBOVÁ, Radka. *Kritická sociální práce*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 109 s.

JANEBOVÁ, Radka. *Mediální kauzy sociální práce, jejich rizika a příležitosti* [online]. 2015 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z:

<http://www.socialni prace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=696>

KOLDINSKÁ, Kristina, TOMEŠ Igor. Postavení sociálních pracovníků ve vybraných státech Evropy. In: BAREŠ, Pavel, HAVLÍKOVÁ, Jana, MUSIL, Libor, ed. *Výkon profese sociální práce v systémech sociální ochrany ČR* [online]. Praha: VÚPSV, 2011, s. 32-67 [cit. 2016-12-22]. Dostupné z: www.mpsv.cz/files/clanky/17209/analyza_vykonu_sp.pdf

KOUDELKA, Zdeněk. *Právní předpisy samosprávy*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2008. 246 s. ISBN 978-80-7201-690-7.

MICHUTOVÁ, Alena. Český zákon o sociálních službách není špatný. *Internetový deník www.blisty.cz* [online]. Praha: Občanské sdružení Britské listy, 2015 [cit. 2017-03-12]. ISSN 1213-1792. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/76832.html>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Doprovodný text k pracovnímu dokumentu odborného kolegia pro tvorbu věcného záměru zákona o sociálních pracovnících a profesní komoře (profesní zákon): Konzultační dokument MPSV pro období leden až*

březen 2014 [online]. 2014 [cit. 2016-12-02]. Dostupné na:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/17208/profesni_zakon_text.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Doprovodný text k pracovnímu dokumentu pro tvorbu věcného záměru zákona o sociálních pracovnících (profesní zákon): Konzultační dokument MPSV pro období červen až září 2014* [online]. 2014 [cit. 2016-12-02]. Dostupné na:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/18393/3b._Doprovodny_text_k_pracovnimu_dokumentu_profesni_zakon_cerven_zari_FINAL.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Pracovní dokument odborného kolegia pro tvorbu věcného záměru zákona o sociálních pracovnících a profesní komoře (profesní zákon): Konzultační dokument MPSV pro období leden až březen 2014* [online]. 2014 [cit. 2016-12-02]. Dostupné na:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/17207/profesni_zakon.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Pracovní dokument pro tvorbu věcného záměru zákona o sociálních pracovnících (profesní zákon): Konzultační dokument MPSV pro období červen až září 2014* [online]. 2014 [cit. 2016-12-02]. Dostupné na:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/18392/3a._Pracovni_dokument_profesni_zakon_cerven_zari_FINAL.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Doporučený postup č. 1/2012 k realizaci činností sociální práce na obecních úřadech typu II., typu III., újezdních a krajských úřadech*. Praha, 2012. 35 s.

MUSIL, Libor, RŮŽIČKOVÁ, Daniela. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu? *Sociální práce/Sociálna práca*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2009, roč. 9, č. 3, s. 79-92. ISSN 1213-6204.

MUSIL, Libor. Kultura organizace. In MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013, s. 520-524. ISBN 978-80-262-0366-7.

MUSIL, Libor. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“. *Sociální práce/Sociálna práca*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2008, roč. 8, č. 2, s. 60-79. ISSN 1213-6204.

MUSIL, Libor. *Rizika a přínosy zákona pro sociální pracovníky? Ne úplně dobře položená otázka!* [online]. 2014 [cit. 2017-02-02]. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=0&clanek=192>

NAČERADSKÝ, Ondřej, SMUTEK, Martin. Metody a techniky výzkumu. In MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013, s. 525-530. ISBN 978-80-262-0366-7.

Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě.

Nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě.

NAVRÁTIL, Pavel, MUSIL Libor. Sociální práce s příslušníky menšinových skupin. *Sociální studia*. Fakulta sociálních studií MU Brno. 2000, roč. 2000, č. 5, s. 127-163. ISSN 1212-365X.

NAVRÁTIL, Pavel. Současné pojetí a dilemata disciplíny. In MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001, s. 183-192. ISBN 80-7178-473-7.

NEČASOVÁ, Mirka. Profesionální etika. In: MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 21-49. ISBN 80-7178-548-2.

Nejvyšší správní soud © 2013 - 2015. Profesionální komory. *Nejvyšší správní soud* [online]. 15. 10. 2014 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: <http://www.nssoud.cz/Profesni-komory/art/575?menu=274>

NOVOTNÁ, Jana. *Teorie sociální práce: skripta*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2014. 127 s. ISBN 978-80-87035-96-2.

Profesionální komora sociálních pracovníků, z.s.. O nás. *Profesionální komora sociálních pracovníků, z.s.* [online]. 2008 [cit. 2017-02-13]. Dostupné z: <http://www.pksp.cz/onas.php>

Profesionální svaz sociálních pracovníků v sociálních službách [online]. 2011 [cit. 2017-02-13]. Dostupné z: <http://www.apsscr.cz/profesni-svaz-socialnich-pracovniku/>

Rada pro rozvoj sociální práce [online]. 14. 10. 2008 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.rarosp.cz/>

SMUTEK, Martin, VOTUPAL, Miloš. Strukturálně funkcionalistické teorie. In MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013, s. 33-36. ISBN 978-80-262-0366-7.

Společnost sociálních pracovníků ČR. Kdo jsme. *Společnost sociálních pracovníků ČR* [online]. 2009 [cit. 2017-02-13]. Dostupné z: <http://socialnipracovnici.cz/sekce-socialnich-pracovniku/article/kdo-jsme>

Statut Profesního svazu sociálních pracovníků v sociálních službách. Tábor, 2016.

ŠVEŘEPA, Milan. Návrh zákona o sociálních pracovnících je z hlediska oboru nežádoucí. *Sociální revue* [online]. 2014 [cit. 2017-02-02]. ISSN 1801-6790. Dostupné z: <http://socialnirevue.cz/item/navrh-zakona-o-socialnich-pracovnicich-je-z-hlediska-oboru-nezadouci>

Vláda České republiky. *Plán legislativních prací Vlády na rok 2017* [online]. 14. 12. 2016 [cit. 2016-12-02]. Dostupné na:

https://www.vlada.cz/assets/ppov/lrv/dokumenty/Plan-legislativnich-praci_2018.pdf

Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Vyhláška č. 39/2005 Sb., kterou se stanoví minimální požadavky na studijní programy k získání odborné způsobilosti k výkonu nelékařského zdravotnického povolání.

Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních.

Vyhláška č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče.

Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Vyhláška č. 55/2011 Sb., o činnostech zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků.

Vyhláška č. 99/2012 Sb., o požadavcích na minimální personální zabezpečení zdravotních služeb.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 219/2014 Z. z. o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny.

Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálních službách.

Zákon č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů.